

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

Lietuvos Respublikos Seimui

IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2008 M. VALSTYBĖS SKOLOS, SUTEIKTŲ PASKOLŲ IŠ VALSTYBĖS VARDU PASISKOLINTŲ LĖŠŲ IR SUTEIKTŲ VALSTYBĖS GARANTIJŲ ATASKAITŲ

2009 m. spalio 1 d. Nr.FA-P-700-3-80
Vilnius

Vykdydama Valstybės kontrolės įstatymo¹ ir Valstybės skolos įstatymo² nuostatas, Valstybės kontrolė atliko 2008 m. valstybės skolos bei suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir suteiktų valstybės garantijų ataskaitų (toliau – Valstybės skolos ataskaitos) auditą. Valstybinio audito tikslas yra nustatyti, ar Valstybės skolos ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais parengtos pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, nustatytus Valstybės skolos ataskaitoms sudaryti, įvertinti Valstybės skolos ataskaitų duomenų patikimumą, teisingumą ir pilnumą, valstybės skolos, skolinių įsipareigojimų valstybei ir su valstybės skola susijusių rodiklių tendencijas, valstybės skolos valdymą teisėtumo požiūriu.

Pagal Valstybės skolos įstatymą Finansų ministerija atstovauja Vyriausybei skolinantis valstybės vardu, valdant Vyriausybės valstybės vardu priištus įsipareigojimus, tvarko valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir priištų įsipareigojimų apskaitą. Vyriausybės pareiga – pasibaigus

¹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas, 2001-12-13 Nr. IX-650, 9 str. 3 d.

² Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas, 2005-06-16 Nr. X-251, 12 str. 2 d.

biudžetiniams metams, kartu su valstybės biudžeto įvykdymo apyskaita pateikti Seimui Valstybės skolos ataskaitas.

Auditą atlikome pagal Valstybinio audito reikalavimus. Valstybės skolos ataskaitų valstybinį auditą suplanavome ir atlikome taip, kad gautume pakankamą užtikrinimą, jog Valstybės skolos ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais parengtos pagal teisės aktų reikalavimus, reglamentuojančius jų sudarymą, jose nėra reikšmingų iškreipimų, lyginant su Finansų ministerijos tvarkomais duomenimis, iš kurių jos sudarytos. Valstybės kontrolė nevertino tų Valstybės skolos ataskaitų dalių, kurių auditas pagal įstatymus yra pavestas savivaldybių kontrolės ir audito tarnyboms (savivaldybių skola) ir audito įmonėms (valstybės socialinės apsaugos fondų skola, garantijų institucijų ir kitų ūkio subjektų, kuriems yra suteikta valstybės garantija, prisiimti skoliniai įsipareigojimai). Mes tikime, kad atliktas auditas suteikia pakankamą pagrindą mūsų nuomonei pareikšti.

Mūsų nuomone, Vyriausybė skolinosi laikydamasi teisės aktais nustatytų skolinimosi limitų; Valstybės skolos ataskaitos visais reikšmingais atžvilgiais parengtos pagal Valstybės skolos įstatymą ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Valstybės skolos ataskaitų parengimą, reikalavimus, jose nėra reikšmingų iškreipimų, lyginant su Finansų ministerijos tvarkomais duomenimis, iš kurių jos sudarytos.

Atkreipiame dėmesį į šiuos pastebėjimus, kurie nedaro įtakos mūsų nuomonei, tačiau, manome, yra svarbūs:

1. Valstybės skola 2009 m. I pusmetį sudarė 22,7 mlrd. Lt, palyginti su 2008 m., ji padidėjo 5,4 mlrd. Lt, arba 31 proc. 2009 m. birželio 30 d. valdžios skola sudarė 23 proc. prognozuojamo 2009 m. BVP ir pasiekė 1998 m. lygį. Ateityje valstybės skolai gali daryti įtaką įteisinta galimybė suteikti valstybės garantijas verslui, studentams ir kt. (plačiau – Išvados priedo Ataskaitos I dalies 3 punkte, 12 psl.)

2. Tendencijos, atsiradusios 2008 m. pabaigoje – 2009 m. pirmajame pusmetyje, rodo, kad auga centrinės, socialinės apsaugos fondų ir savivaldybių skolos, auga išlaidos jų priežiūrai. Skolinimosi kaštai, palyginti su 2008 m., padidėjo. (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos I dalies 3 punkte, 14 psl.)

3. Per 2008 m. Finansų ministerija atskirais laikotarpiais investavo per 350 mln. Lt laikinai laisvų valstybės fondų lėšų į Lietuvos Vyriausybės vertybinius popierius. Manome, kad efektyviai valdant valstybės piniginius išteklius ir panaudojant laikinai laisvas valstybės fondų lėšas būtų sumažintos skolos valdymo išlaidos, todėl turėtų būti apsispręsta dėl galimybės naudoti laikinai laisvas

visų valstybės fondų lėšas valstybės turtiniams įsipareigojimams, susijusiems su valstybės skola, vykdyti. (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos II dalies 2 punkte, 19 psl.)

4. Valstybės skolos ataskaitose neatskleista (to nenumato Valstybės skolos ataskaitų sudarymą reglamentuojantys teisės aktai, tačiau reikalauja Tarptautiniai viešojo sektoriaus apskaitos standartai, Tarptautinio valiutos fondo ir Pasaulio banko valstybės skolos valdymo strategijos formavimo gairių nuostatos):

- ▶ 767 mln. Lt suma sumokėtų palūkanų už valstybės skolos administravimą; (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos I dalies 2 punkte, 9 psl.)
- ▶ 548 mln. Lt suma iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos sukauptų mokėtinų palūkanų už skolinius įsipareigojimus; (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos I dalies 2 punkte, 9 psl.)
- ▶ informacija apie visus neapibrėžtus valstybės įsipareigojimus; (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos I dalies 2 punkte, 9 psl.)
- ▶ 658 mln. Lt suma suteiktų garantijų valstybės garantijų institucijų skoliniam įsipareigojimams, tai sudaro daugiau nei 51 proc. visų valstybės suteiktų garantijų; (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos III dalies 2 punkte, 30 psl.).
- ▶ 541 mln. Lt suma atidėjimų padidintos rizikos paskoloms, suteiktoms su valstybės garantija bei iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų; (plačiau Išvados priedo – Ataskaitos III ir IV dalių 2 punktuose, 30 ir 33 psl.).

Išvados priede – Ataskaitoje dėl Lietuvos Respublikos 2008 m. valstybės skolos, suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir suteiktų valstybės garantijų ataskaitų vertinimo rezultatų – pateikiama Valstybės kontrolės išvadą pagrindžianti informacija, kiti reikšmingi pastebėjimai ir siūlymai dėl Valstybės skolos ataskaitų sudarymo, valstybės skolos apskaitos ir valdymo.

**Išvados dėl Lietuvos Respublikos
2008 m. valstybės skolos ataskaitų
priedas**

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

ATASKAITA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2008 M. VALSTYBĖS SKOLOS, SUTEIKTŲ PASKOLŲ IŠ VALSTYBĖS VARDU PASISKOLINTŲ LĖŠŲ IR SUTEIKTŲ VALSTYBĖS GARANTIJŲ ATASKAITŲ VERTINIMO REZULTATŲ

2009 m. spalio 1 d.
Vilnius

Su Išvada dėl Lietuvos Respublikos 2008 m. valstybės skolos, suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir suteiktų valstybės garantijų ataskaitų galima susipažinti Valstybės kontrolės interneto puslapyje adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

ĮVADAS	3
SIŪLYMAI	5
I dalis. VALSTYBĖS SKOLA	6
1. 2008 m. valdžios sektoriaus skola – dydis, sandara, tendencijos	6
1.1. Valstybės skolos ir su ja susijusių rodiklių tendencijos	6
1.2. 2008 m. valstybės skolos struktūra	7
2. 2008 m. valstybės skolos ataskaitos duomenų patikimumas	9
3. 2009 m. I pusmečio valstybės skolinimosi apžvalga	12
3.1. 2009 m. I pusmečio valstybės skolos dydis ir tendencijos	12
3.2. Valstybės skolos struktūra ir skolinimosi kaštai	14
II dalis. 2008 m. SKOLOS VALSTYBĖS VARDU VALDYMAS	16
1. Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategija	16
2. Tarptautiniai kredito reitingai	17
3. 2008 m. skolinimasis ir lėšų panaudojimas	19
3.1. 2008 m. skolinimasis	19
3.2. Vyriausybės skolinimosi limitai	23
3.3. Faktinis 2008 m. valstybės skolintų lėšų panaudojimas	26
III dalis. VALSTYBĖS SUTEIKTOS GARANTIJOS	27
1. Valstybės suteiktos garantijos – dydis, sandara, tendencijos	27
2. 2008 m. suteiktų valstybės garantijų ataskaitos duomenų patikimumas	30
IV dalis. PASKOLOS, SUTEIKTOS IŠ VALSTYBĖS VARDU PASISKOLINTŲ LĖŠŲ	31
1. Skoliniai įsipareigojimai valstybei – dydis, sandara, tendencijos	31
2. 2008 m. suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ataskaitos duomenų patikimumas	33
V dalis. PADIDĖJUSIOS RIZIKOS SKOLINIAI ĮSIPAREIGOJIMAI VALSTYBEI	34
VI dalis. SEIMO IR VALSTYBĖS KONTROLĖS SIŪLYMŲ ĮGYVENDINIMAS	37
PRIEDAI	40

ĮVADAS

Rengdami išvadą dėl Valstybės skolos ataskaitų siekėme:

- Suteikti Seimui informaciją, reikalingą Valstybės skolos ataskaitoms tvirtinti, ir pareikšti nepriklausomą nuomonę apie Valstybės skolos ataskaitų atitiktį teisės aktų reikalavimams ir jose pateiktų duomenų patikimumą, teisingumą ir pilnumą.
- Atskleisti valstybės skolos ir skolinių įsipareigojimų valstybei valdymo ir administravimo problemas, padėti tinkamai ir laiku jas spręsti.

Šiame dokumente pateikti atlikto valstybinio audito rezultatai ir kita informacija, pagrindžianti Valstybės kontrolės nuomonę apie Valstybės skolos ataskaitas.

Audito apimtis ir metodai

Valstybinio audito metu įvertinome:

- 2008 m. Valstybės skolos ataskaitų atitiktį teisės aktų reikalavimams ir jų duomenų patikimumą:
 - ▶ Lietuvos Respublikos valstybės skolos 2008 m. gruodžio 31 d. ataskaitos sektoriais (formas Nr. 13);
 - ▶ Lietuvos Respublikos valstybės skolos 2008 m. gruodžio 31 d. ataskaitos pagal priemonių tipą (formas Nr. 11);
 - ▶ Lietuvos Respublikos valstybės skolos 2008 m. gruodžio 31 d. ataskaitos pagal kreditorius (formas Nr. 12);
 - ▶ Suteiktų valstybės garantijų 2008 m. gruodžio 31 d. ataskaitos (formas Nr. 22);
 - ▶ Suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų 2008 m. gruodžio 31 d. ataskaitos (formas Nr. 21).
- Vyriausybės skolinimosi limitų laikymąsi;
- 2008 m. skolinimąsi ir skolintų lėšų panaudojimą;
- Valstybės skolos, skolinių įsipareigojimų valstybei ir susijusių rodiklių 2007–2009 m. pirmojo pusmečio dinamiką;
- Padidėjusios rizikos skolų valstybei dinamiką;
- Seimo ir Valstybės kontrolės siūlymų įgyvendinimą.

Atlikdami auditą vadovavomės Valstybės kontrolės Valstybinio audito reikalavimais, Tarptautinio valiutos fondo ir Pasaulio banko valstybės skolos valdymo strategijos formavimo rekomenduojamų gairių nuostatomis, Tarptautinės aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (INTOSAI) Valstybės skolos komiteto dokumentų nuostatomis, užsienio šalių aukščiausiųjų audito institucijų geros audito praktikos pavyzdžiais ir kitais dokumentais.

Apribojimai

Savivaldybių ir uždarytų akcinių bendrovių skolinių įsipareigojimų auditas yra pavestas savivaldybių kontrolės ir audito tarnyboms ir audito įmonėms. Todėl valstybinio audito metu Valstybės kontrolė kai kurias Valstybės skolos ataskaitų dalis auditavo darydama apribojimus:

- ▶ Savivaldybių skola – įvertinta, ar Finansų ministerija teisingai 2008 m. valstybės skolos ataskaitoje atskleidė ir konsolidavo savivaldybių pateiktus duomenis apie savivaldybių skolinius įsipareigojimus;
- ▶ Garantijų institucijų UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ ir UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“ prisiimti įsipareigojimai – įvertinta, ar Finansų ministerija teisingai Valstybės skolos ataskaitose atskleidė garantijų institucijų pateiktus duomenis apie jų prisiimtus įsipareigojimus per 2008 m. ir limitų laikymąsi.

SIŪLYMAI

Siūlymai Lietuvos Respublikos finansų ministerijai:

1. Inicijuoti priemonių parengimą, siekiant tobulinti valstybės piniginių išteklių valdymą, užtikrinant efektyvų laikinai laisvų valstybės fondų lėšų panaudojimą skoliniamis įsipareigojimams vykdyti.
2. Valstybės skolos apskaitą organizuoti taip, kad ataskaitas būtų galima sudaryti iš apskaitos registrų duomenų.
3. Tobulinti teisės aktus, reglamentuojant vieningą duomenų pateikimo valstybės skolos ataskaitoje metodiką ir įtvirtinant būtinybę Valstybės skolos ataskaitoje atskleisti:
 - ▶ valdžios sektoriaus skolos valdymo išlaidas;
 - ▶ iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos sukauptas mokėtinas palūkanas;
 - ▶ neapibrėžtus valstybės įsipareigojimus;
 - ▶ reikšmingus valstybės skolos valdymo politikos pasikeitimus, situaciją finansų rinkose, skolinimosi kaštų tendencijas, informaciją apie skolinimosi ir skolos valdymo strategijos įgyvendinimą.
4. Parengti Finansų ministerijos padalinių, atsakingų už Suteiktų valstybės garantijų ir Paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ataskaitų rengimą, darbo vadovus ir procesų aprašymus.
5. Tobulinti teisės aktus, reglamentuojant nuostatas:
 - ▶ Suteiktų valstybės garantijų ataskaita apima visą valstybės garantuojamą skolą – kartu su valstybės garantijų institucijų skoliniamis įsipareigojimams suteiktų garantijų suma.
 - ▶ Suteiktų valstybės garantijų ir Paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ataskaitose turi būti atskleistas skolininkų pasiskirstymas pagal rizikos grupes ir valstybės galimi mokėjimai pagal suteiktas valstybės garantijas bei paskolas iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų.

Išvadą ir Išvados priedą parengė:

Valstybės kontrolės Audito plėtros departamento Valstybės ataskaitų skyriaus vedėja Danguolė Krištopavičienė, vyriausioji valstybinė auditorė Erika Latyšovič (grupės vadovė) ir vyriausiasis valstybinis auditorius Algirdas Karanauskas.

I DALIS. VALSTYBĖS SKOLA

1. 2008 m. valdžios sektoriaus skola – dydis, sandara, tendencijos

1. Valdžios sektoriaus skola 2008 m. sudarė 17 374,8 mln. Lt. Palyginti su 2007 m., ji išaugo 676,8 mln. Lt, arba 4,1 procento. Valstybės skolos (be neapibrėžtų įsipareigojimų) našta vienam Lietuvos gyventojui 2008 m. pabaigoje buvo 5 409 Lt. Lietuvos valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP 2008 m. pabaigoje sudarė 15,6 proc. ir išliko vienas mažiausių tarp Europos Sąjungos šalių.

2. Skolos valdymo išlaidos 2008 m. sudarė 781 mln. Lt, palyginti su 2007 m., jos padidėjo 70 mln. Lt, arba 10 proc.

3. 2008 m. valdžios sektoriaus skolos struktūra atitinka Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje nustatytus apribojimus – struktūroje dominavo užsienio ilgalaikiai skoliniai įsipareigojimai, kurių didžiąsą dalį sudarė Vyriausybės vertybiniai popieriai. 92 proc. valstybės skolos sudaro centrinės valdžios sektoriaus skoliniai įsipareigojimai. Stebima tendencija trumpalaikių skolinių įsipareigojimų ir paskolų dalies padidėjimo valstybės skolos struktūroje.

4. 2008 m. 3,6 karto padidėjo socialinės apsaugos fondų skola, vietos valdžios – 33,7 proc., centrinės valdžios – 1,6 proc.

1.1. Valstybės skolos ir su ja susijusių rodiklių tendencijos

Valstybės skola¹ – valdžios sektoriui² priskirtų subjektų, turinčių teisę skolintis, prisiimtų, bet dar neįvykdytų įsipareigojimų gražinti kreditoriams lėšas, pasiskolintas išplatinus Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinius popierius, pasirašius paskolų sutartis, lizingo (finansų nuomos) sutartis ir kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, konsoliduota suma.

2008 m. šalyje bendrojo vidaus produkto buvo sukurta už 111 498,7 mln. Lt. Palyginti su 2007 m., realus BVP augimas – 3,0 procentai.

¹ Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas, 1996-08-22 Nr. I-1508.

² Sektorius, kuris apima centrinės valdžios (Vyriausybė ir kiti šiam sektoriui priskirti subjektai), vietos valdžios (savivaldybės ir kiti šiam sektoriui priskirti subjektai) ir valstybės socialinės apsaugos fondų (Valstybinio socialinio draudimo fondas, Privalomojo sveikatos draudimo fondas ir kiti šiam sektoriui priskirti subjektai) sektorius.

Valdžios sektoriaus skola 2008 m. sudarė 17 374,8 mln. Lt. Palyginti su 2007 m., ji išaugo 676,8 mln. Lt, arba 4,1 proc. Per 2008 m. buvo pasiskolinta 3,1 mlrd. Lt, t.y. 0,8 mlrd. Lt mažiau negu 2007 m., tačiau skolos valstybės vardu valdymo išlaidos per 2008 m. padidėjo 70 mln. Lt, arba 10 procentų. Tai rodo, kad išaugo skolinimosi kaštai.

Valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP 2008 m. sudarė 15,6 proc., 2007 m. – 17 proc. Centrinės valdžios skolos³ santykis su BVP taip pat sumažėjo nuo 16,1 iki 14,4 proc. (1 lentelė).

1 lentelė. Valstybės skolos ir susijusių rodiklių dinamika 2007–2008 m.

Rodiklis	2007 m.	2008 m.	Tendencijos
BVP, mln. Lt	98 138,7	111 498,7	13 360 ↑
Realus BVP augimas (proc.)	8,9	3,0	5,9 ↓
Valdžios sektoriaus skola, mln. Lt	16 698,0	17 374,8	676,8 ↑
Valdžios sektoriaus skola / BVP (proc.)	17,0	15,6	1,4 ↓
Valdžios sektoriaus skolos našta vienam gyventojui su palūkanomis, Lt	5 157,3	5 409,9	252,6 ↑
Centrinės valdžios sektoriaus skola, mln. Lt	15 800,6	16 052,4	251,8 ↑
Centrinės valdžios sektoriaus skola / BVP (proc.)	16,1	14,4	1,7 ↓
Centrinės valdžios skolos valdymo išlaidos, mln. Lt	710,8	781,0	70,2 ↑
Valstybės biudžeto deficitas ⁴ , mln. Lt	337,1	1 371,5	1034,4 ↑

Šaltinis – Finansų ministerija, Statistikos departamentas

Lietuvos valstybės skolos ir BVP santykis 2008 m. išliko 4 kartus mažesnis negu Europos Sąjungos šalių vidurkis (61,5 proc.) ir Maastrichto sutartimi nustatytas kriterijus (ne daugiau kaip 60 proc.).

Valstybės skolos našta vienam Lietuvos gyventojui per pastaruosius metus nuolat didėjo. Tam įtakos turėjo kasmet mažėjantis gyventojų skaičius ir didėjanti valstybės skola absoliučiais skaičiais.

1.2. 2008 m. valstybės skolos struktūra

2008 m. pabaigoje didžiausią valdžios sektoriaus skolos dalį sudarė centrinės valdžios skoliniai įsipareigojimai:

- Centrinės valdžios konsoliduota skola – 16 052,4 mln. Lt, arba 92,4 proc., konsoliduoti įsipareigojimai⁵ tarp centrinės valdžios subjektų – 322,2 mln. Lt;
- Vietos valdžios konsoliduota skola – 1 236,5 mln. Lt, arba 7,1 proc., konsoliduoti vietos valdžios sektoriaus subjektų įsipareigojimai⁶ – 82,0 mln. Lt;

³ Centrinės valdžios sektoriaus skola sudaro 92 proc. valdžios sektoriaus skolos.

⁴ Pagal Biudžeto sandaros įstatymo nuostatas valstybės biudžeto deficitas suprantamas kaip asignavimai minus pajamos.

⁵ Vyriausybės vertybiniai popieriai, kuriuos buvo įsigiję centrinės valdžios vienetai: Finansų ministerija – 25 mln. Lt, valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondas – 136,4 mln. Lt, Sandėlių kompensavimo fondas – 1,4 mln. Lt, Garantinis fondas – 65 mln. Lt, Privatizavimo fondas – 30 mln. Lt ir valstybės įmonė Turto bankas – 64,4 mln. Lt nominalios vertės VVP.

⁶ 46,2 mln. Lt savivaldybių gautos paskolos iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir 35,8 mln. Lt savivaldybėms suteiktos trumpalaikės paskolos iš biudžeto laikinam apyvartinių lėšų trūkumui padengti.

- Socialinės apsaugos fondų skola – 85,9 mln. Lt, arba 0,5 proc.

Atkreiptinas dėmesys, kad per 2008 m. socialinės apsaugos fondų skola padidėjo 3,6 karto – 62,1 mln. Lt; vietos valdžios – 33,7 proc., arba 332,5 mln. Lt; centrinės valdžios skola per 2008 m. padidėjo 251,8 mln. Lt, arba 1,6 proc.

Visa centrinės valdžios sektoriaus skola yra eurais ir litais, skolinių įsipareigojimų eurais dalis sudaro 85,5 proc.

Valstybės skolos struktūros pasiskirstymas pagal kreditorius (užsienio ir vidaus), skolinimosi trukmę (ilgalaikiai ir trumpalaikiai skoliniai įsipareigojimai) ir pagal priemonių tipą (paskolos ir Vyriausybės vertybiniai popieriai) pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Valdžios sektoriaus skola pagal priemonių tipą, įsipareigojimų trukmę ir kreditorius 2007–2008 m.

Rodiklis	2007-12-31		2008-12-31		Tendencijos
	mln. Lt	proc.	mln. Lt	proc.	
Valdžios sektoriaus skola	16 698,0	100	17374,8	100	676,8 ↑
Vidaus skola	5 471,5	32,8	6213,5	35,8	742,0 ↑
Ilgalaikiai įsipareigojimai	5 060,9	30,3	4 840,6	27,9	220,3 ↓
Vertybiniai popieriai	4 217,6	25,3	3677,6	21,2	540 ↓
Paskolos	843,3	5,0	1163,0	6,7	319,7 ↑
Trumpalaikiai įsipareigojimai	410,6	2,5	1372,9	7,9	962,3 ↑
Vertybiniai popieriai	375,1	2,3	1029,8	5,9	654,7 ↑
Paskolos	35,5	0,2	343,1	2,0	307,7 ↑
Užsienio skola	11 226,5	67,2	11 161,3	64,2	65,2 ↓
Ilgalaikiai įsipareigojimai	11 226,5	67,2	11 161,3	64,2	65,2 ↓
Vertybiniai popieriai	10 865,6	65,1	10 501,4	60,4	364,2 ↓
Paskolos	360,9	2,2	659,8	3,8	298,9 ↑

Šaltinis – Finansų ministerija

Pagrindiniai valstybės skolos struktūros pasikeitimai, palyginti su 2007 m.:

- ▶ **Pagal skolinimosi trukmę:** ilgalaikiai įsipareigojimai (daugiau nei 1 metų) 2008 m. sumažėjo 285,5 mln. Lt ir sudarė 16 001,9 mln. Lt, arba 92,1 proc., visos valstybės skolos, o trumpalaikiai įsipareigojimai padidėjo 962,3 mln. Lt ir sudarė 1 372,9 mln. Lt, arba 7,9 proc.
- ▶ **Pagal priemonių tipą:** paskolų dalis valstybės skolos struktūroje per 2008 m. padidėjo 926,3 mln. Lt, arba 5,1 proc. punkto, ir 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 12,5 proc. visos valstybės skolos, arba 2 165,9 mln. Lt.

2. 2008 m. valstybės skolos ataskaitos duomenų patikimumas

1. 2008 m. valstybės skolos ataskaita⁷ parengta vadovaujantis teisės aktu, reglamentuojančiu jos sudarymą, reikalavimais.

2. Siekiant nustatyti vieningą duomenų pateikimo valstybės skolos ataskaitoje metodiką, tobulintinos Valstybės skolos apskaičiavimo taisyklės.

3. Valstybės skolos ataskaitoje neatskleista (to nenumato galiojančios valstybės skolos ataskaitos sudarymą reglamentuojančios taisyklės, tačiau numato Tarptautiniai viešojo sektoriaus apskaitos standartai, Tarptautinio valiutos fondo ir Pasaulio banko valstybės skolos valdymo gairės):

- 767 mln. Lt 2008 m. sumokėtų palūkanų už valstybės skolos administravimą;
- 548 mln. Lt iki 2008 m. pabaigos sukauptų ir dar nesumokėtų palūkanų suma;
- informacija apie neapibrėžtuosius valstybės įsipareigojimus;

4. Pateikti netikslūs duomenys apie faktines skolos valstybės vardu valdymo (centrinės valdžios sektoriaus) išlaidas – nurodyta 718 mln. Lt suma, t. y. sumažinta 63 mln. Lt.

Valstybės vidaus skolos apskaičiavimas

Ataskaitoje pateikiami duomenys apie centrinės ir vietos valdžios vidaus skolą ne iš Finansų ministerijos apskaitos registru, o iš Lietuvos banko pinigų apžvalgos (duomenys iš Lietuvos komercinių bankų apie centrinės valdžios sektoriaus subjektų gaunamas paskolas). Tuo tarpu duomenys apie socialinės apsaugos fondų subjektų skolinius įsipareigojimus pateikiami iš Finansų ministerijos vedamų suvestinių apskaitos registru, nors Lietuvos banko pinigų apžvalgoje teikiami duomenys ir apie minėtų fondų skolą. Finansų ministerijos vedamų registru ir Lietuvos banko skelbiami duomenys apie valdžios sektoriaus skolą skiriasi. Tokia skaičiavimo tvarka numatyta Valstybės skolos apskaičiavimo taisyklėse, tačiau manome, kad tokia praktika yra ydinga. Tikslinga nustatyti ir naudoti vieningą duomenų pateikimo valstybės skolos ataskaitoje metodiką. Finansų ministerija turėtų organizuoti apskaitą taip, kad iš apskaitos registru duomenų būtų galima sudaryti teisingas ataskaitas.

⁷ 2008 m. valstybės skolos ataskaitoje (pagal kreditorius, priemonių tipą ir pagal sektorius) pateikiami duomenys ir pasikeitimai per metus apie valstybės skolos pasiskirstymą tarp sektorių (centrinės, vietos valdžios ir valstybės socialinės apsaugos fondų) subjektų ir jų tarpusavio įsipareigojimų konsolidavimą; pagal naudojamas skolinimosi priemones (paskolas, vertybinius popierius, kitus įsipareigojamuosius dokumentus) ir kreditorius (vidaus ir užsienio).

Duomenų atskleidimas Valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos aiškinamajame rašte

Nei Ataskaitoje, nei aiškinamajame rašte nepateikta duomenų apie iki ataskaitinių metų pabaigos sukauptas mokėtinas palūkanas, finansų rinkos padėtį, skolinimosi kaštus, reikšmingus valstybės skolos valdymo strategijos pasikeitimus, kaip buvo nurodyta Valstybės kontrolės praeitų metų audito rekomendacijose⁸.

1. Neatskleista informacija apie valstybės skolos valdymo išlaidas. Nei Valstybės skolos ataskaitose, nei aiškinamajame rašte nėra atskleista informacija apie valstybės skolos valdymo išlaidas. Aiškinamajame rašte pateikta informacija tik apie centrinės valdžios valdymo išlaidas, tačiau nėra atskleidžiami duomenys apie savivaldybių ir socialinės apsaugos fondų sektorių skolinimosi kaštus. Nors šiuo metu centrinės valdžios sektoriaus skola sudaro 92 proc. visos valstybės skolos, tendencijos, atsiradusios 2008 m. pabaigoje – 2009 m. pirmajame pusmetyje (plačiau žr. I dalies 3 punkte), rodo, kad auga socialinės apsaugos fondų bei savivaldybių skolos. 2008 m. sumokėtos palūkanos už valdžios sektoriaus skolinius įsipareigojimus sudarė 767 mln. Lt, iš jų: centrinės valdžios – 711 mln. Lt, vietos – 54 mln. Lt, socialinės apsaugos fondų – 2 mln. Lt.

Mūsų nuomone, siekiant užtikrinti valdžios sektoriaus skolos tinkamą atskleidimą ir parodyti tikrą ir teisingą vaizdą, kiek kasmet valstybei kainuoja valdžios sektoriaus skolinimosi valdymas, Finansų ministerija Valstybės skolos ataskaitoje ar aiškinamajame rašte turėtų pateikti duomenis apie valdžios sektoriaus skolos valdymo išlaidas, taip pat ir duomenis pagal atskirus subsektorius.

2. Neatskleista visa informacija apie neapibrėžtuosius valstybės įsipareigojimus. Be tiesioginės valstybės skolos, kurią apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, egzistuoja ir netiesioginių valstybės įsipareigojimų, kurie gali atsirasti dėl tam tikrų veiksnių ir didinti įsipareigojimų našta būsimoms kartoms, kelti pavojų viešojo sektoriaus finansų fiskaliniam tvarumui. Tarptautinis valiutos fondas reikalauja laiku atskleisti informaciją apie valstybės finansus, fiskalinės politikos tikslus, makroekonomikos sistemą, biudžeto politiką, pagrindinius fiskalinius pavojus ir neapibrėžtus įsipareigojimus⁹. Neapibrėžtus įsipareigojimus atskleisti reikalauja ir Tarptautiniai viešojo sektoriaus apskaitos standartai.

Šiuo metu atskleidžiama tik dalis į tiesioginę valstybės skolą neįtrauktų valstybės įsipareigojimų. Jie 2008 m. pabaigoje sudarė 1 734,9 mln. Lt (3 lentelė).

⁸ 2008 m. spalio 1 d. Valstybės kontrolės išvada dėl 2007 m. valstybės skolos ataskaitų.

⁹ International Monetary Fund „The Code of Good Practices on Transparency in Monetary and Financial Policies: Declaration of Principles“.

3 lentelė. Valstybės įsipareigojimai, kurie nėra įtraukti į tiesioginę valstybės skolą, 2008-12-31.

Valstybės skoliniai įsipareigojimai	Suma, mln. Lt
Paskolos, suteiktos su valstybės garantija	1 284,6
Kompensacijos už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą	392,6
Lengvatinės paskolos gyvenamiesiems namams, butams statyti arba pirkti piliečiams, turintiems teisę į valstybės paramą	32,8
Gyventojų santaupų atkūrimas	24,9
Iš viso	1 734,9

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybės kontrolė jau ne kartą konstatavo, kad šiuo metu nėra informacijos apie visus neapibrėžtus valstybės įsipareigojimus ir kad Vyriausybė turėtų nagrinėti ir kasmet atskleisti visą informaciją, susijusią su būsimų laikotarpių įsipareigojimais, kuriuos gali tekti prisiimti valstybei (plačiau žr. I dalies 3 punkte).

3. 2009 m. I pusmečio valstybės skolinimosi apžvalga

1. Valstybės skola 2009 m. I pusmetį sudarė 22 729 mln. Lt, palyginti su 2008 m., ji padidėjo 5 354 mln. Lt, arba 31 procento. 2009 m. birželio 30 d. valdžios skola sudarė 23 proc. prognozuojamo 2009 m. BVP ir pasiekė 1998 m. lygį. Ateityje valstybės skolos naštai gali daryti įtaką įteisinta galimybė suteikti valstybės garantijas verslui, studentams ir kt.

2. Tendencijos, atsiradusios 2008 m. pabaigoje – 2009 m. pirmajame pusmetyje rodo, kad auga centrinės, socialinės apsaugos fondų ir savivaldybių skolos, brangsta jų priežiūra. Skolinimosi kaštai, palyginti su 2008 m., pabrango ir yra vieni didžiausių Europos Sąjungoje.

3.1. 2009 m. I pusmečio valstybės skolos dydis ir tendencijos

Per 2008 m. valstybės skola padidėjo 676,8 mln. Lt, tuo tarpu per 2009 m. pirmąjį pusmetį ji jau padidėjo 5 353,9 mln. Lt – nuo 17 374,8 mln. Lt iki 22 728,7 mln. Lt, arba 8 kartus daugiau.

2009 m. I pusmečio valdžios skola sudarė 22,6 proc. prognozuojamo 2009 m. BVP – 100,4 mlrd. Lt (palyginimui: 2008 m. pabaigoje – 15,6 proc.). Vertinant tai, kad per 2009 m. I pusmetį BVP¹⁰, apskaičiuotas grandinine apimtimi, sumažėjo 16,9 proc., o pagal Finansų ministerijos patikslintas prognozes, numatomas BVP metinis smukimas – 18,2 procento, galima teigti, kad valdžios sektoriaus skolos santykio su realiuoju BVP rodiklis dar padidės. Tikėtina, kad valstybės skolos didėjimo tendencija išliks visus metus (4 lentelė).

4 lentelė. Valstybės skolos ir susijusių rodiklių dinamika 2007–2008 m.

Rodiklis	2008 m	2009 m. I pusm.	Tendencijos
Realus BVP augimas (proc.)	3,0	-16,9	19,9 ↓
Valdžios sektoriaus skola, mln. Lt	17 374,8	22 728,7	5353,9 ↑
Valdžios sektoriaus skola / BVP (proc.)	15,6	22,6	7,0 ↑
Valdžios sektoriaus skolos našta vienam gyventojui su palūkanomis, Lt	5 409,9	7 069,3	1 659,4 ↑
Centrinės valdžios sektoriaus skola, mln. Lt	16 052,4	20 981,8	4 929,4 ↑
Centrinės valdžios skolos valdymo išlaidos, mln. Lt	781,0	910,0	129,0 ↑

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Galimi valstybės įsipareigojimai

Pažymėtina, kad prisiimami vis nauji galimi įsipareigojimai, kurie laikui bėgant gali tapti valstybės įsipareigojimais. Be ne kartą minėtų tokių ilgalaikių projektų kaip Ignalinos atominės

¹⁰ Statistikos departamento išankstiniai 2009-08-27 duomenys.

elektrinės uždarymas, pensijų reforma, Europos Sąjungos lėšomis finansuojami projektai, per pastaruosius metus priimti keli įstatymai, kurie įteisina galimybę suteikti valstybės garantijas studentų paskoloms, eksporto ir importo draudimui, indėlių draudimui, parengtas verslo skatinimo planas, pagal kurį valstybės vardu garantuojamos paskolos bus suteikiamos verslui skatinti ir kt.

Pavyzdžiai

Finansinio tvarumo įstatymas¹¹

Valstybės garantija numatoma kaip viena iš taikomos finansinio stabilumo stiprinimo priemonės. Valstybės garantijos gali būti teikiamos dėl banko gaunamų paskolų ar kitaip prisiimamų finansinių įsipareigojimų, kurie padidina banko likvidumą ar kitaip sustiprina banko stabilumą ir patikimumą. Bankui suteikiamos valstybės garantijos negali viršyti banko nuosavo kapitalo.

Valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių 2009 m. įstatymas¹²:

Nustatytos valstybės garantinių įsipareigojimų apimtys:

- a) 100 mln. Lt limitas garantijų institucijų išduodamoms garantijoms pagal Valstybės specialiųjų garantijų dėl eksporto kredito draudimo įstatymą;
- b) 100 mln. Lt – valstybės prisiimtų garantinių įsipareigojimų dėl studentams teikiamų paskolų;
- c) 3 000 mln. Lt – suteiktų garantijų pagal atskirą Seimo priimtą įstatymą dėl bankų gaunamų paskolų ar kitaip prisiimamų finansinių įsipareigojimų, siekiant stiprinti bankų sistemos Lietuvoje finansinį stabilumą ir patikimumą.

Pagirtina tai, kad Vyriausybė planuoja įvesti valstybės garantijų apimties limitą (pagal parengtą atnaujintos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijos projektą numatomas ribojantis rodiklis – valstybės garantuojama skola turi būti ne didesnė nei 7 proc. BVP), tačiau ir toliau neatsižvelgiama į Valstybės kontrolės rekomendacijas ir neatskleidžiama visa informacija apie neapibrėžtus (galimus) įsipareigojimus, o neapibrėžtais įsipareigojimais laikomos tik valstybės garantijos.

Pastebėjimai

Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategija¹³

Strategijos priemonių plane numatytas uždavinys – mažinti riziką, susijusią su neapibrėžtais valstybės skoliniais įsipareigojimais. Tačiau uždaviniui vykdyti numatytos priemonės susijusios tik su valstybės garantijomis – neteikti valstybės garantijų, išskyrus valstybės garantijas, teikiamas suteiktoms valstybės garantuojamoms paskoloms grąžinti, ir garantijas, teikiamas garantijų institucijų prisiimtus įsipareigojimus su sąlyga, kad valstybės garantuota skola nedidės sparčiau nei BVP augimas.

¹¹ Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymas, 2009-07-22 Nr. XI-393.

¹² 2009 m. liepos 23 d. įstatymo Nr. XI-396 redakcija.

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-09-03 nutarimas Nr. 849 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijos patvirtinimo“.

3.2. Valstybės skolos struktūra ir skolinimosi kaštai

Per 2009 m. pirmąjį pusmetį:

- Vyriausybė:
 - ▶ Vidaus rinkoje išplatino 3 824 mln. Lt Vyriausybės vertybinių popierių;
 - ▶ gavo iš Europos investicinio ir kitų bankų 1 312 mln. Lt paskolą;
 - ▶ išleido užsienio ilgalaikius Vyriausybės vertybinius popierius – 500 mln. eurų (1 726 mln. Lt) euroobligacijų emisiją.
- Socialinės apsaugos fondai gavo 2 478 mln. Lt paskolų iš komercinių bankų ir Finansų ministerijos.
- Savivaldybės gavo 76 mln. Lt paskolų.

Augant centrinės, socialinės apsaugos fondų ir savivaldybių skoloms didėja išlaidos jų priežiūrai:

2009 m. I pusmečio skolinimosi pavydžiai

- Vyriausybės platinamų vidaus VVP vidutinis pelningumo rodiklis – apie 8 proc., palyginimui: nuo 2008 m. pradžios (4,39 proc.) iki 2009 m. I pusmečio pelningumas padidėjo 3,61 proc. punkto. Didžiausią vidaus rinkoje išleidžiamą VVP dalį superka Lietuvos komerciniai bankai.
- Per 2009 m. I pusmetį Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba pasiskolino 2 587,6 mln. Lt, grąžino 1 733,4 mln. Lt, skolinių įsipareigojimų likutis 2009 m. birželio 30 d. – 854,2 mln. Lt, arba dešimt kartų didesnis, lyginant su 2008 m. gruodžio 31 d. duomenimis. Per 2008 m. už socialinės apsaugos fondų paskolas iš viso sumokėta 1,7 mln. Lt, tuo tarpu per 2009 m. pirmąjį pusmetį jau sumokėta 8,8 mln. Lt palūkanų suma, t. y. per 6 mln. Lt daugiau negu praėjusiais metais. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos iš Lietuvos komercinių bankų imamų trumpalaikių paskolų palūkanų norma svyruoja nuo 5 iki 10 proc., vidurkis apie 8 proc.
- Vietos valdžios sektoriaus skola per 2008 m. užaugo daugiau nei 30 procentų, per 2009 m. pirmąjį pusmetį – dar 6 procentus ir 2009 m. birželio 30 d. sudarė 1 312,8 mln. Lt. Per 2008 m. už savivaldybių skolinius įsipareigojimus sumokėta 54,2 mln. Lt, per 2009 m. pirmąjį pusmetį – 33,4 mln. Lt.
- Šių metų birželį Vyriausybei pavyko išplatinti užsienio ilgalaikius (5 metų trukmės) VVP (Latvijos Vyriausybei to nepavyko padaryti). Tačiau Vyriausybės išleistų užsienio VVP (euroobligacijų) pelningumas yra 9,375 proc. 2008 m. nebuvo išleista užsienio VVP, palyginimui: 2007 m. užsienio VVP emisijos pelningumas sudarė 4,85 proc. Lyginant su kitomis Europos šalimis, kurių vyriausybės per minėtą laikotarpį išleido euroobligacijų emisijas, galima teigti, kad Lietuvos Vyriausybės išleistų vertybinių popierių emisija yra viena pelningiausių, palyginimui: Lenkijos euroobligacijų emisijos pelningumas – 5,9 proc.; Čekijos – 4,7 proc.; Slovakijos – 4,4 proc.; Vengrijos – 6,8 proc.; Makedonijos – 9,9 proc. Pažymėtina, kad Lietuva ir Vengrija šiuo metu turi tokius pačius valstybės skolinimosi kredito reitingus.

Įvertinus minėtus pavyzdžius galima teigti, kad 2009 m. I pusmetyje valstybės skolinimasis išlieka brangus.

Vertinant 2008–2009 m. pirmojo pusmečio tendencijas pastebima, kad skolos valstybės vardu valdymo išlaidos toliau smarkiai auga – per pastarąjį pusmetį jau sumokėta 910 mln. Lt. Programai „Skolos valstybės vardu valdymas“ 2009 m. Vyriausybės nutarimu¹⁴ numatytos 1 003 mln. Lt išlaidos. Per 2009 m. šešis mėnesius faktiškai panaudota 91 proc. numatytų lėšų. Didžioji šių lėšų dalis – 788 mln. Lt panaudota palūkanoms grąžinti.

Įvertinus tai, kad 2009 m. antrąjį pusmetį pagal jau pasirašytas skolos sutartis vien tik palūkanoms mokėti reikės 102 mln. Lt, programai „Skolos valstybės vardu valdymas“ numatytų lėšų gali nepakakti.

Atsižvelgdamos į dabartinę situaciją tarptautinės kredito reitingų agentūros šiuo metu peržiūri Lietuvos kredito reitingus. Jeigu reitingai būtų sumažinti, tai turėtų tiesioginę įtaką Lietuvos galimybėms skolintis ir skolinimosi kaštams. Atkreiptinas dėmesys, kad:

- iki 2009 m. birželio 30 dienos jau pasiskolinta per 5 000 mln. Lt;
- 2009 m. valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatyme yra numatytas 9 560 mln. Lt grynasis skolinimosi limitas:
 - ▶ planuojamas 5 269 mln. Lt valstybės deficitas;
 - ▶ prognozuojamas neigiamas ES lėšų balansas (per 1 000 mln. Lt);
 - ▶ socialinio draudimo fondo sektoriui planuojama perskolinti 1 810 mln. Lt.

Tikėtina, kad Vyriausybei per 2009 m. II pusmetį teks skolintis, skolinimosi kaštai išliks brangūs, skolos valstybės vardu 2009 m. valdymo išlaidos gali gerokai viršyti 1 000 mln. Lt. Šios išlaidos didins valstybės biudžeto deficitą.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-01-21 nutarimas Nr. 32 „Dėl 2009 metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto patvirtintų asignavimų paskirstymo pagal programas“.

II DALIS. 2008 M. SKOLOS VALSTYBĖS VARDU VALDYMAS

1. Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategija

Vyriausybė, atsižvelgdama į ekonominės padėties pasikeitimus, pasikeitimus vidaus ir užsienio finansų rinkose, turi kasmet peržiūrėti ir atnaujinti Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategiją.

Pagrindinis valstybės skolinimosi tikslas – užtikrinti įstatymuose nustatytą valstybės išlaidų ir valstybės vardu priimtų skolinių įsipareigojimų finansavimą iš skolintų lėšų kuo mažesnėmis sąnaudomis ir priimtina riziką vidutinės trukmės laikotarpiu, neviršijant nustatytą skolos ir skolinimosi limitų, ir laikytis reikalavimų, keliamų Europos Sąjungos valstybėms narėms, siekiančioms įvesti eurą – nepakito ir jis iš esmės atitinka tarptautinę praktiką.

Vyriausybė 2008 m. rugsėjo mėn. pirmą kartą nuo 2005 m. atnaujino Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategiją¹⁵ (toliau – Strategija). Jos paskirtis – kurti ir vykdyti efektyvią valstybės finansų skolinimosi ir skolos valdymo srities politiką, taip užtikrinti šalies makroekonominį stabilumą ir ekonomikos plėtrą. Į šią Strategiją Vyriausybė atsižvelgia rengdama valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymų projektus, vadovaujasi ja skolindamasi ir valdydama skolinius įsipareigojimus.

Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje:

- sugriežtinti trumpalaikės skolos pagal likutinę trukmę ir skolos pagal kintamą palūkanų normą limitai;
- nustatyti nauji limitai – vidutinės likutinės svertinės skolos trukmės ir finansinės *Macaulay* trukmės limitas, rodantis vidutinį laikotarpį, per kurį mokėjimai už išleistus VVP nepriklauso nuo palūkanų normų lygio pasikeitimų ir kuris apskaičiuojamas kaip piniginių srautų trukmių svertinis vidurkis;
- pateiktas nustatytų uždavinių priemonių įgyvendinimo planas.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-09-03 nutarimas Nr. 849 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijos patvirtinimo“.

Kaip per 2008 m. buvo laikomasi Strategijoje nustatytų skolinimosi apribojimų, pateikta darbo dokumente dėl limitų laikymosi. Detali informacija, kaip 2008 m. buvo įgyvendinamas strategijos priemonių planas, pateikta 1 priede.

Finansų ministerija, atsižvelgdama į nuo 2008 m. rudens gerokai pasikeitusią situaciją vidaus ir užsienio finansų rinkose ir vykdydama Valstybės kontrolės rekomendacijas kasmet peržiūrėti ir atnaujinti Strategiją, parengė Strategijos atnaujinimo projektą¹⁶. Numatoma peržiūrėti Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi apribojimus, peržiūrėti ir papildyti uždavinių priemonių įgyvendinimo planą.

2. Tarptautiniai kredito reitingai

2008 m. pradžioje, Lietuvai neatsižvelgus į tarptautinių kredito agentūrų perspektyvas dėl fiskalinės politikos sugriežtinimo ir priemonių infliacijai suvaldyti taikymo¹⁷, pirmą kartą nuo 1990 m. buvo sumažinti skolinimosi kredito reitingai, kurie per 2008–2009 m. I pusmetį sumažėjo iki 2002 m. lygio, tačiau išlieka investiciniame lygyje.

Kredito reitingas – rodiklis, suteikiantis investuotojams (kreditoriams) koncentruotą informaciją apie skolininko gebėjimą vykdyti savo finansinius įsipareigojimus. Skolininkui gali būti suteikti reitingai – nuo apibūdinančių aukščiausią saugumo lygį, kai skolininko pajėgumas laiku įvykdyti finansinius įsipareigojimus ypač didelis, iki atitinkančių finansinių įsipareigojimų nevykdymą. Emitentui (skolininkui) nustatomi aukštesni kredito reitingai leidžia sumažinti skolinimosi kaštus, t. y. pasiskolinti esant mažesniai rizikai ir atvirkščiai.

Valstybės kreditingumas nustatomas remiantis valstybės kredito reitingais. Žinomiausios tarptautinės kredito reitingų agentūros yra „*Moody's*“, „*Standard & Poor's*“, „*Fitch Ratings*“. Reitingai skirstomi į dvi pagrindines grupes: investicinio lygio reitingai ir spekuliatyviniai reitingai. Jie gali būti skirstomi ir kitaip: į ilgalaikių ir trumpalaikių įsipareigojimų reitingus, taip pat į įsipareigojimų nacionaline valiuta ir įsipareigojimų užsienio valiuta reitingus.

2008 m. pradžioje, Lietuvai neatsižvelgus į tarptautinių kredito agentūrų perspektyvas dėl fiskalinės politikos sugriežtinimo ir priemonių infliacijai suvaldyti taikymo, pirmą kartą nuo

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-07-17 nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 3 d. nutarimo Nr. 849 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas Nr. 1048-01.

¹⁷ <http://www.standart&poors.com>; <http://www.moodys.com>; <http://www.fitchratings.com>.

1990 m. buvo sumažinti skolinimosi kredito reitingai, kurie per 2008–2009 m. I pusmetį dėl šalies ekonominio nuosmukio, blogėjančios valstybės finansų padėties ir toliau mažėjo:

Lietuvos kredito reitingų ilgalaikėms paskoloms pavyzdžiai

Nuo 2008 m. pradžios iki 2009 m. I pusmečio tarptautinės kredito reitingų agentūros:

- „*Standard & Poor's*“ sumažino reitingą nuo A- iki BBB;
- „*Moody's*“ sumažino reitingą nuo A2 iki A3;
- „*Fitch Ratings*“ sumažino reitingą nuo A- iki BBB.

Pažymėtina, kad pagal visų trijų agentūrų vertinimą skolinimosi reitingo perspektyva išlieka neigiama, o tai reiškia, kad reitingai gali būti mažinami.

Pagal tarptautinių agentūrų kredito reitingus Lietuva išlieka nors ir žemesniame, bet vis dar investiciniame lygyje (palyginimui: Latvijos reitingai dviem punktais žemiau investicinio lygio). Lyginant su 13-os Centrinės ir Rytų Europos šalių kredito reitingais, Lietuva dalijasi šešta ir septinta pozicijomis su Vengrija (žr. 2 priedą).

3. 2008 m. skolinimasis ir lėšų panaudojimas

1. 2008 m. buvo laikomasi visų 2008 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme bei Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje nustatytų Vyriausybės skolinimosi limitų.

2. Valstybės vardu iki 2008 m. gruodžio 31 d. pagal pasirašytas sutartis prisiimtų skolinių įsipareigojimų suma turi būti pilnai gražinta iki 2021 m. Didžiausi gražinimai yra numatyti 2012, 2013 ir 2016 m.

3. Finansų ministerija, skolindamasi už palūkanas iš kitų šaltinių, neišnaudojo visų galimybių panaudoti (gražintinai) Vyriausybės suteikta teise valstybės pinigų fonduose (Rezervinis (stabilizavimo) fondas) esamas laikinai laisvas lėšas: nebuvo pasiskolinta iš fondo visos Vyriausybės nutarime leidžiamos pasiskolinti sumos – daugiau nei 100 mln. Lt.

4. Turėtų būti apsispręsta dėl galimybės naudoti laikinai laisvas kitų valstybės fondų lėšas valstybės turtiniams įsipareigojimams, susijusiems su valstybės skola, vykdyti. Per 2008 m. Finansų ministerija atskirais laikotarpiais investavo per 350 mln. Lt laikinai laisvų valstybės fondų lėšų. Vertinant tai, kad išlieka skolos valdymo išlaidų pabrangimo tendencijos, manome, kad efektyviai valdant valstybės piniginius išteklius ir panaudojant laikinai laisvas valstybės fondų lėšas būtų sumažintos skolos valdymo išlaidos.

3.1. 2008 m. skolinimasis

Vyriausybės skolinimosi poreikį sudaro lėšos, reikalingos biudžetinais metais pasiskolinti Valstybės skolos įstatyme numatytiems tikslams įgyvendinti. 2008 m. skolinimosi poreikiui užtikrinti Vyriausybė pasiskolino 3 134,5 mln. Lt išplatinus užsienyje ir Lietuvoje VVP bei gavus paskolas iš užsienio ir vidaus kreditorių, taip pat buvo panaudotos (gražintinai) laikinai laisvos Rezervinio (Stabilizavimo) fondo lėšos – 588,5 mln. Lt (gauta 1 020,1 mln. Lt, per metus gražinta – 431,6 mln. Lt) (5 lentelė):

5 lentelė. 2008 m. gautos skolintos lėšos

Eil. nr.	Gautos skolintos lėšos	Suma, mln. Lt
1.	Užsienyje išplatinus VVP	259,0
2.	Lietuvoje išplatinus VVP	1 716,0
3.	Užsienio paskolos	318
4.	Vidaus paskolos	790,7
5.	Surinktos perskolintos lėšos	51,5
6.	Iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo pasiskolintos lėšos	588,5
7.	Kitos	0,1

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Vyriausybė aktyviausiai skolinosi 2008 m. IV ketvirtį, tuo metu, kai tam buvo nepalankiausias pasaulio ir šalies ekonomikos ir finansų rinkų sąlygos. 2008 m. rugsėjo mėn. užsienio finansų rinkas drebino sukrėtimai, ypač JAV banko „*Lehman Brothers*“ ir kitų finansinių institucijų bankrotai, kurie turėjo įtakos ir Lietuvos finansų rinkai. 2008 m. pabaigoje prasidėjo ekonominis nuosmukis Lietuvoje.

Buvo skolinamasi sudėtingiausi laikotarpiu – 2008 m. gruodžio mėn. Šiuo laikotarpiu viešuoju būdu platinamų skolos priemonių rinka neegzistavo, neveikė tarpbankinė euro rinka, dauguma Europos Sąjungos bankų ir investuotojų susidūrė su likvidumo problemomis, vidaus komerciniai bankai atsisakė suteikti paskolas, užsienio bankai savo pasiūlymuose didino rizikos priedus bei koregavo ankstesnių pasiūlymų sąlygas. Be to, Lietuvos skolinimosi galimybės ir kaštams darė įtaką ir sudėtinga ekonominė padėtis bei žymus skolinimosi reitingų sumažinimas Latvijoje, nes Baltijos šalys traktuojamos kaip vienas regionas. Kadangi nebuvo skolinimosi šaltinių pasirinkimo, todėl, siekiant užtikrinti skolinimosi poreikį, buvo prisiimti ilgalaikiai įsipareigojimai su didelėmis palūkanomis.

Pavyzdžiai

2008-12-13 išleista užsienio rinkoje 13 metų trukmės Vyriausybės vertybinių popierių emisija 75 mln. eurų (258,5 mln. Lt), kintama palūkanų norma – EURIBOR 3M+1,6%.

2008-12-23 išleista vidaus rinkoje 402 dienų trukmės VVP emisija 20,4 mln. eurų (70,3 mln. Lt), palūkanų norma 9 proc.

2008-12-24 išleista vidaus rinkoje 90 dienų trukmės VVP emisija 40 mln. eurų (138,1 mln. Lt), palūkanų norma 6,5 proc.

2008-12-09 gauta paskola iš *Credit Suisse International bank* 92 mln. eurų (318 mln. Lt) 7 metams, fiksuotų palūkanų norma 10,65 proc.

Skolos valstybės vardu gražinimas

Valstybės vardu (centrinės valdžios sektoriaus) pagal iki 2008 m. gruodžio 31 d. pasirašytas sutartis visa prisiimtų skolinių įsipareigojimų suma turi būti gražinta iki 2021 m. Didžiausi gražinimai yra numatyti 2012, 2013 ir 2016 m. (1 pav.).

1 pav. Centrinės valdžios sektoriaus skolinių įsipareigojimų, prisiimtų iki 2008-12-31, grąžinimas, mln. Lt

Šaltinis – Finansų ministerija, Valstybės kontrolė

Valstybės fondų laikinai laisvų lėšų naudojimas skoliniams įsipareigojimams vykdyti

Valstybės kontrolė ne kartą siūlė esant poreikiui ir galimybei naudoti laikinai laisvas Rezervinio (stabilizavimo) fondo lėšas valstybės turiniams įsipareigojimams, susijusiems su valstybės skola, vykdyti, kaip numato teisės aktai¹⁸. Vyriausybė leido Finansų ministerijai 2008 m. iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo naudoti (grąžintinai) iki 700 mln. Lt minėtiems tikslams ir nustatė, kad šios lėšos privalo būti grąžintos iki 2010 m. gruodžio 31 d.

2008 m. iš Rezervinio (Stabilizavimo) fondo buvo pasiskolinta 1 020,1 mln. Lt, iš jų 431,6 mln. Lt grąžinta. 2008 m. gruodžio 31 d. skola Rezerviniam (Stabilizavimo) fondui sudarė 588,5 mln. Lt. Finansų ministerija nepasiskolino iš Rezervinio (Stabilizavimo) fondo visos Vyriausybės nutarime leidžiamos pasiskolinti sumos – daugiau nei 100 mln. Lt.

Finansų ministerija teisės aktais, reglamentuojančiais įsteigtų valstybės fondų veiklą, įpareigota investuoti laikinai laisvas šių fondų lėšas. 2008 m. atskirais laikotarpiais investuota per 350 mln. Lt laikinai laisvų valstybės fondų lėšų.

Manome, kad turėtų būti apsispręsta dėl galimybės naudoti laikinai laisvas valstybės fondų lėšas valstybės turiniams įsipareigojimams, susijusiems su valstybės skola, vykdyti. Vertinant tai, kad išlieka skolos valdymo išlaidų pabrangimo tendencijos, manome, kad efektyviai valdant

¹⁸ Lietuvos Respublikos Valstybės skolos įstatymo 3 str. 7 d.; Seimo 2002-05-30 nutarimas Nr. IX-912 „Dėl Rezervinio (stabilizavimo) fondo nuostatų patvirtinimo“.

valstybės piniginius išteklius ir panaudojant laikinai laisvas valstybės fondų lėšas būtų sumažintos skolos valdymo išlaidos.

Laikiniai laisvos valstybės fondų lėšos, investuotos per 2008 m.

Žemės ūkio paskolų garantijų fondas – 13,1 mln. Lt

Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondas – 272 mln. Lt

Licencijuotų sandėlių kompensavimo fondas – 1 mln. Lt

Garantinis fondas – 70 mln. Lt

Finansų ministerijos paaiškinimas

Nėra tikslinga sudarinėti papildomas sutartis dėl skolinimosi iš fondo, kadangi dažniausiai valstybės fondų laikinai laisvos lėšos sudaro nereikšmingą sumą. Didžiausia dalis lėšų yra investuojama į Lietuvos VVP, o tai jau lėšų naudojimas valstybės tikslais.

3.2. Vyriausybės skolinimosi limitai

Teisės aktuose nustatytų Vyriausybės skolinimosi limitų 2008 m. laikymasis ir palyginimas su 2007 m. pateikiamas 6 lentelėje¹⁹.

6 lentelė. Vyriausybės limitų ir kitų skolinių įsipareigojimų apribojimų laikymasis 2007–2008 m.

Limito pavadinimas	2007 m.		2008 m.	
	limitas	faktas	limitas	faktas
Vyriausybės grynas skolinimasis, mln. Lt.	5 300	1 613	1 630	281
Garantijų institucijų priimtų įsipareigojimų pagal valstybės garantijas suma, mln. Lt	605	461	718	582
Trumpalaikiai valstybės vardu priimti skoliniai įsipareigojimai, proc.	30	11,7	20,0	11,1
Valstybės vardu priimti skoliniai įsipareigojimai už kintamą palūkanų normą nuo visų valstybės vardu priimtų skolinių įsipareigojimų, proc.	25	0,8	10,0	3,6
Išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas, išleistus Vyriausybės vertybinius popierius ir kitus valstybės vardu priimtus skolinius įsipareigojimus nuo į valstybės biudžetą surinktų mokesčių metinės sumos, proc.	10	4,5	10,0	4,0
Vidutinė svartinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė metais	-	5,5	daugiau 4	5,2
Finansinė <i>Macaulay</i> ²⁰ trukmė nuo – iki (metais)	-	4,8	3-5,5	4,3

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Vyriausybės grynojo skolinimosi limitas

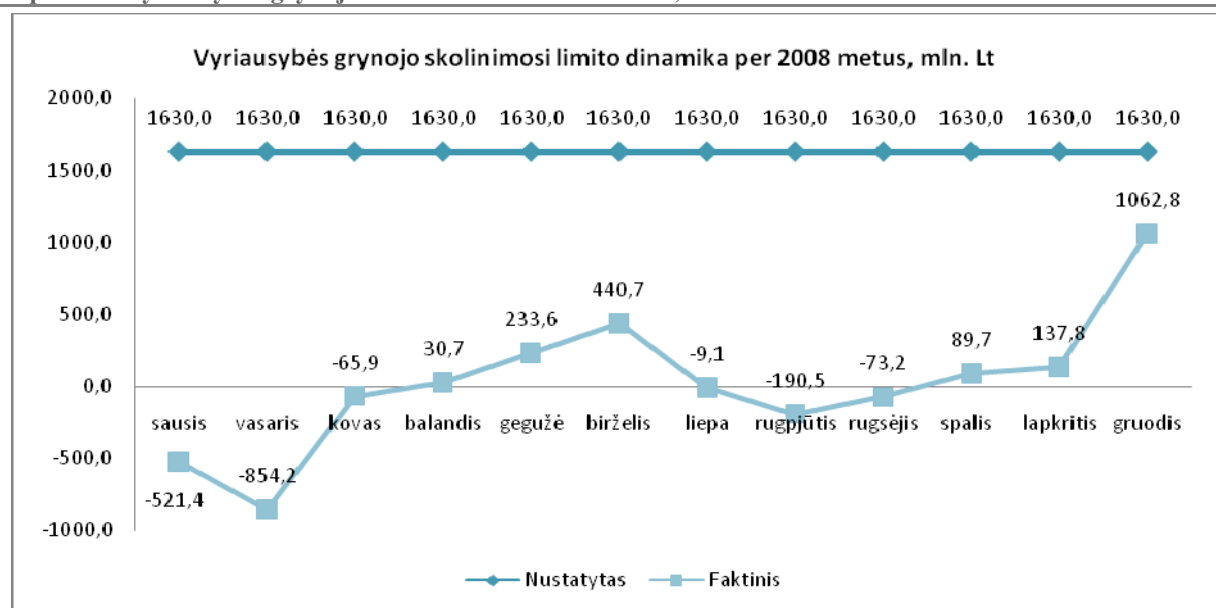
Per 2008 m. buvo pasiskolinta 3 134 mln. Lt, gražinta 2 853 mln. Lt. Faktinis 2008 m. Vyriausybės grynojo skolinimosi limitas dydis – 281 mln. Lt, nustatytas 1 630 mln. Lt limitas neviršytas. Vyriausybės grynojo skolinimosi limitas laikymasis mėnesiais per 2008 m. pateikiamas diagramoje (2 pav.).

¹⁹ Pagal Biudžeto sandaros įstatymo 18 str. 2 d. 4 p., Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte turi būti nustatomas grynojo skolinimosi limitas, kuris patvirtinamas priimant atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatymą. Vyriausybės grynojo skolinimosi dydis pagal Finansų ministerijos patvirtintas taisykles yra per tam tikrą laikotarpį Vyriausybės priimtų valstybės vardu pagal paskolų sutartis turtinių įsipareigojimų ir VVP sumos bei per šį laikotarpį įvykdytų ar iš dalies įvykdytų Vyriausybės turtinių įsipareigojimų sumos skirtumas. Priimant atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatymą taip pat nustatomi valstybės garantijų suteikimo ir garantinių institucijų priimtų skolinių įsipareigojimų pagal valstybės garantijas limitai.

Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje yra numatyti apribojimai, kurių turi būti laikomasi siekiant suvaldyti skolos riziką.

²⁰ Finansinė *Macaulay* trukmė parodo vidutinį svartinį laikotarpį, kurio portfelio palūkanų norma yra fiksuota, taip pat skolos portfelio rizikos ir kaštų derinį.

2 pav. Vyriausybės grynojo skolinimosi limitas 2008 m., mln. Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2008 m. limitu ir faktinio vykdymo skirtumą lėmė tai, kad 2007 m. pabaigoje skolintų lėšų likutis buvo per 800 mln. Lt, be to, 2008 m. pabaigoje dėl sudėtingos situacijos finansų rinkoje buvo pasiskolinata sąlyginai mažiau negu planuota.

Valstybės garantijų ir garantijų institucijų priimtų įsipareigojimų pagal valstybės garantijas limitai

Garantijų institucija, už kurios įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė – Vyriausybės įsteigtas juridinis asmuo, kuris užtikrina kredito įstaigoms pagal garantijas Lietuvos Respublikos juridiniams asmenims, Lietuvos Respublikoje įsteigtiems Europos Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės valstybių narių juridinių asmenų filialams ar Lietuvos Respublikos piliečiams, ar nuolatiniais Lietuvos gyventojams teikiamų paskolų grąžinimą ir už kurio įsipareigojimų įvykdymą grąžinti visą skolą arba jos dalį ir už grąžinamą skolą ar jos dalį apmokėti palūkanas garantuoja valstybė. Šiuo metu Lietuvoje veikia dvi garantijų institucijos: UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ ir UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“, kurioms pavesta užtikrinti kredito institucijoms teikiamų paskolų grąžinimą.

Faktinis 2008 m. garantijų institucijų priimtų įsipareigojimų su valstybės garantija limitu dydis – 581,6 mln. Lt, nustatytas 718 mln. Lt limitas neviršytas (7 lentelė).

7 lentelė. Valstybės garantijų institucijoms suteiktų garantijų limitų dinamika 2007–2008, mln. Lt

Eil. Nr.	Garantijų institucija	Metai	Nustatytas limitas	Faktinis rodiklis
1.	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“	2007	210,0	165,2
		2008	310,0	231,9
2.	UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“	2007	395,0	268,2
		2008	408,0	349,7
3.	Bendras limitų dydis	2007	605,0	433,4
		2008	718,0	582

Šaltinis – Finansų ministerija

Garantijų institucijų priimtų įsipareigojimų su valstybės garantija nustatyto limitu ir jo faktinio panaudojimo dydis turi tendenciją kasmet didėti. Jie didėja garantijų institucijoms siekiant kuo didesniai smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių skaičiui padėti gauti verslo pradžia ar plėtrai reikalingą finansavimą ir Europos Sąjungos finansinės paramos programomis finansuojamiems projektams vykdyti.

Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje nustatyti apribojimai

Be įstatymu nustatytų skolinimosi limitų, Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje²¹ buvo nustatyti skolinimosi ir skolos struktūros apribojimai, kurių turi būti laikomasi, siekiant užtikrinti priimtina skolos riziką. Šiuo nutarimu Vyriausybė nustatė griežtesnius, nei anksčiau nustatyta, skolinimosi limitus, taip pat limitų sąrašas papildytas dviem naujais limitais. 2008 m. buvo laikomasi minėtų nustatytų skolinimosi ir skolos struktūros apribojimų, nustatyti limitai neviršyti.

²¹ Lietuvos Respublikos 2008-09-03 nutarimas Nr. 849 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijos patvirtinimo“.

3.3. Faktinis 2008 m. valstybės skolintų lėšų panaudojimas

Vadovaujantis valstybės skolos įstatymo nuostatomis pagrindiniai skolinimosi tikslai yra valstybės biudžeto deficito finansavimas ir skolinių įsipareigojimų grąžinimai. Skolintos lėšos, kurios per 2008 m. buvo gautos į Finansų ministerijos skolintų lėšų sąskaitas, buvo panaudotos tikslams, nurodytiems 8 lentelėje.

8 lentelė. 2008 m. skolintų lėšų panaudojimas, mln. Lt

Eil. Nr.	Panaudota	Suma
1.	Grąžintos vidaus paskolos	583,5
2.	Grąžintos užsienio paskolos	17,0
3.	Išpirkti vidaus VVP	1 562,1
4.	Išpirkti užsienio VVP	690,6
5.	Pervesta valstybės biudžeto srautams subalansuoti ir deficitui finansuoti	1 214,0
6.	Grąžintos užsienio paskolos su valstybės garantija	10,3
7.	Perskolintos pagal sutartis lėšos, t.t. Akcinei bendrovei Turto bankui dėl nekilnojamojo turto atnaujinimo	60,5
8.	Tiesioginėms išmokoms žemės ūkio subjektams	-89,7
9.	Investiciniams projektams finansuoti	100,0
10.	Pervesta už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą	12,6
11.	Kitos lėšos (turtiniai žalai atlyginti)	2,2

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Didžiausia dalis – per 90 proc. – skolintų lėšų buvo panaudota skolinių įsipareigojimų refinansavimui ir valstybės biudžeto deficito bei valstybės piniginių išteklių srautų subalansavimui.

2008 m. valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitoje nurodyta, kad valstybės biudžeto deficitas sudarė 1 377 mln. Lt, neskaitant Europos Sąjungos paramos lėšų. Pagal Finansų ministerijos duomenis, valstybės biudžeto deficitui dengti ir srautams subalansuoti per 2008 m. į valstybės biudžeto sąskaitą buvo pervesta 1 214 mln. Lt skolintų lėšų. Atkreiptinas dėmesys, kad 2008 m. pradžioje valstybės biudžeto sąskaitoje skolintų lėšų likutis (nepanaudotas 2007 m. biudžeto deficitui dengti) sudarė per 360 mln. Lt. 2008 m. valstybės biudžeto įvykdymo ataskaitos aiškinamajame rašte ši informacija neatskleista.

III DALIS. VALSTYBĖS SUTEIKTOS GARANTIJOS

1. Valstybės suteiktos garantijos – dydis, sandara, tendencijos

1. Valstybė nuo 2004 m. ūkio subjektams garantijų nesuteikia, todėl ūkio subjektų valstybės garantuojamų skolinių įsipareigojimų apimtys nuolat mažėja – valstybės ūkio subjektams suteiktų garantijų suma 2008 m. pabaigoje buvo 626,3 mln. Lt – lyginant su 2007 m., sumažėjo 43 mln. Lt (6,4 proc.)

2. Per 2008 m. valstybės garantijų institucijoms suteiktų garantijų apimtis padidėjo 94,7 mln. Lt, arba 16,8 proc., ir metų pabaigoje sudarė 658,3 mln. Lt, arba 51 proc., visų iki 2008 m. pabaigos valstybės suteiktų garantijų.

3. Visa valstybės netiesioginė skola dėl suteiktų garantijų 2008 m. gruodžio 31 d. buvo 1 284,6 mln. Lt, palyginti su 2007 m., ji padidėjo 51,7 mln. Lt, arba 4,2 proc.

Valstybės ūkio subjektams suteiktos garantijos

2008 m. paskolų, suteiktų ūkio subjektams su valstybės garantija, likutis sudarė 626,3 mln. Lt²², vidaus paskolos sudarė 403,5 mln. Lt, arba 65 proc., užsienio – 222,8 mln. Lt. 2008 m. naujos garantijos nebuvo teikiamos, kaip numatyta 2008 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme (naujos garantijos, išskyrus garantijų institucijoms suteiktas valstybės garantijas, neteikiamos nuo 2004 m.), todėl ūkio subjektų valstybės garantuojamų skolinių įsipareigojimų apimtis nuolat mažėja.

Per ataskaitinį laikotarpį:

- Pagal anksčiau pasirašytas paskolų su valstybės garantija sutartis buvo paskolinta 13,4 mln. Lt. Iš paskolų su valstybės garantija lėšų 2008 m. buvo finansuotas valstybės įmonės „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija“ vykdomas Klaipėdos uosto vartų rekonstravimo investicijų projektas.

²² Paskolų, suteiktų su valstybės garantija, ataskaitoje pateikiami duomenys apie suteiktų valstybės garantijų dinamiką – negrąžinta paskolos dalis 2008-01-01, 2008 m. paskolinta, grąžinta, perkelta į tiesioginę valstybės skolą, valiutų kursų pasikeitimo įtaka ir negrąžinta paskolos dalis laikotarpio pabaigoje. Ataskaitoje pateikiami duomenys paskirstyti pagal rezidentus ir nerezidentus, t. y. vidaus ir užsienio paskolas, gautas su valstybės garantija.

- Gražinta 72,6 mln. Lt, iš jų Finansų ministerija, vykdydama sutartinius įsipareigojimus dėl valstybės garantijų, iš skolinų lėšų sumokėjo 1,1 mln. Lt (9 lentelė):

9 lentelė. Finansų ministerijos 2008 m. vykdyti sutartiniai įsipareigojimai dėl valstybės garantijų

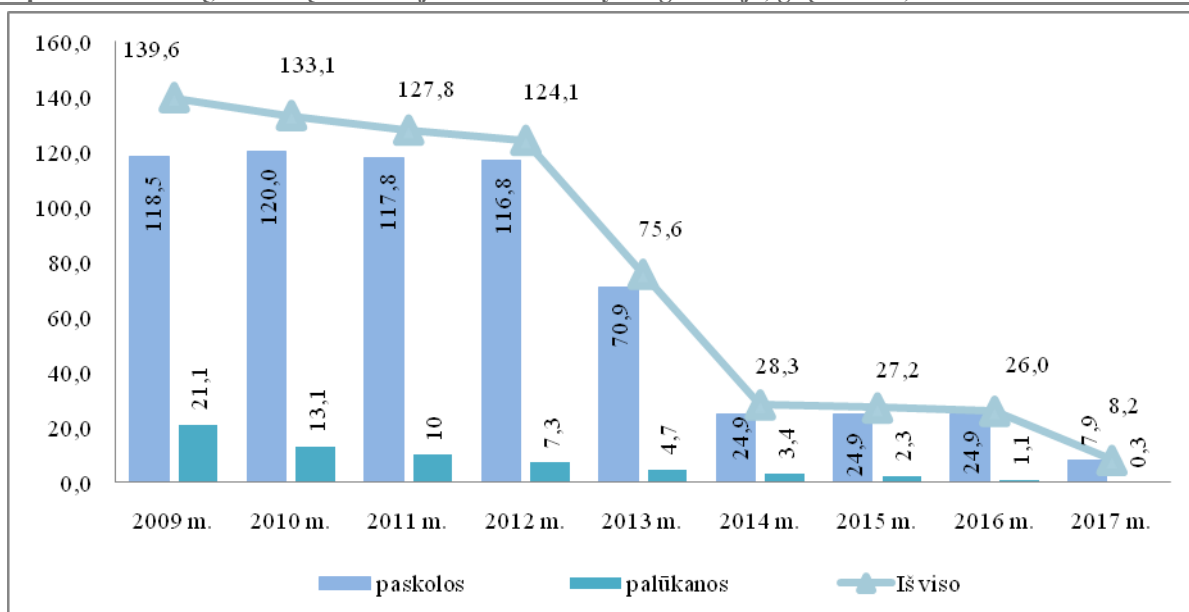
Skolininko pavadinimas	Skolos apmokėjimo data	Apmokėta suma
UAB „Ignalinos šilumos tinklai“	2008-03-31	484,9
	2008-09-29	465,4
	<i>Iš viso</i>	<i>950,3</i>
UAB „Anykščių vandenys“	2008-03-31	186,8
	<i>Iš viso</i>	<i>186,8</i>
Iš viso		1 137,2

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2008 m. Finansų ministerija mokėjo už UAB „Anykščių vandenys“ ir UAB „Ignalinos šilumos tinklai“ paskolas su valstybės garantija, nes dėl laikinų finansinių sunkumų šios įmonės buvo nepajėgios laiku atsiskaityti su kreditoriais. Pagal skolos grąžinimo sutartis, pasirašytas su Finansų ministerija dėl įvykdytų garantijų, įmonės atsiskaitė laiku ir išskolinimų 2008 m. pabaigoje neturėjo.

2008 m. gruodžio 31 d. liko nepadengta 20 suteiktų su valstybės garantija paskolų. 2009 m. numatyta grąžinti 9 paskolų, 2010 m. – 5, 2011, 2013 ir 2016 m. – po 1 paskolą. Paskutines 2 paskolas su valstybės garantija pagal pasirašytas sutartis numatyta grąžinti 2017 m. Didžiausios grąžinimų apimtys tenka 2009–2012 m., vėliau jos mažėja (3 pav.).

3 pav. Paskolų, suteiktų ūkio subjektams su valstybės garantija, grąžinimas, mln. Lt

Šaltinis – Finansų ministerija

Pažymėtina, kad dalį paskolų (per 125 mln. Lt, arba 20 proc.), suteiktų su valstybės garantija, sudaro padidėjusios rizikos paskolos²³, todėl išlieka rizika, kad dalį išsipareigojimų teks prisiimti valstybei (plačiau žr. V dalyje).

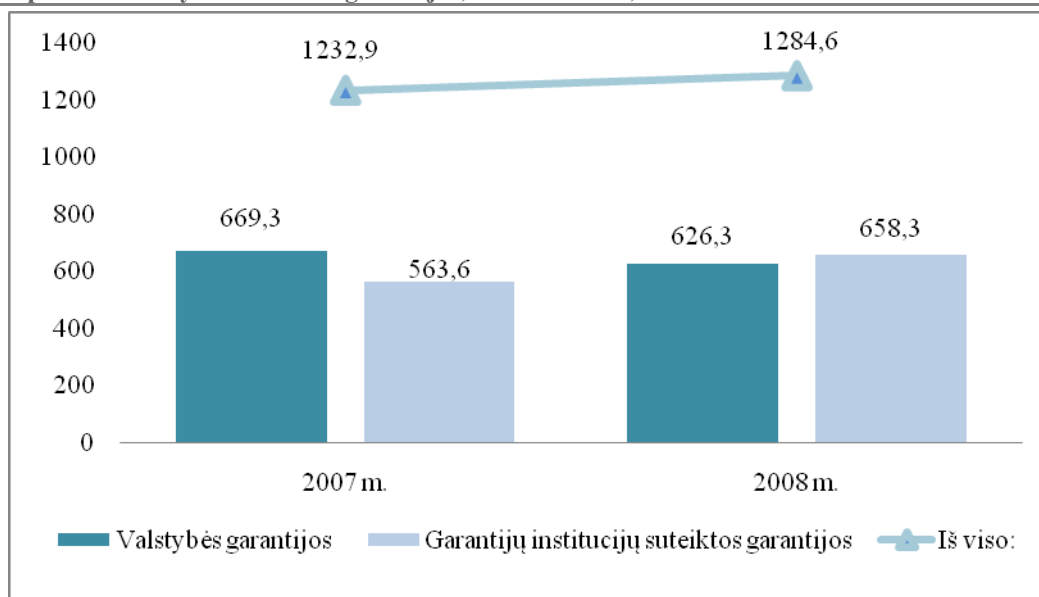
Valstybės garantijų institucijoms suteiktos garantijos

Siekiant, kad kuo daugiau smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių gautų verslo pradžiai ar plėtrai reikalingą finansavimą bei Europos Sąjungos finansinės paramos programomis finansuojamiems projektams vykdyti Lietuvoje veikia dvi garantijų institucijos: UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ ir UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“, kurioms pavesta užtikrinti kredito institucijoms teikiamų paskolų grąžinimą. Už šių garantijų institucijų išsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė.

2008 m. gruodžio 31 d. duomenimis, išduotų garantijų institucijų paskolų su valstybės garantija suma sudarė 658,3 mln. Lt. Per 2008 m. minėti išsipareigojimai padidėjo 94,7 mln. Lt, arba 16,8 procento.

Visa valstybės netiesioginė skola dėl suteiktų garantijų, įskaitant garantinių institucijų prisiimtus išsipareigojimus, kuriems suteikta valstybės garantija, 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 1 284,6 mln. Lt. Valstybės garantuojamos skolos santykis su BVP 2008 m. pabaigoje buvo 1,2 proc. (4 pav.).

4 pav. Valstybės suteiktos garantijos, 2007–2008 m., mln. Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė

²³ Paskolos, priskirtos 3, 4 ir 5 paskolų rizikos grupėms.

2. 2008 m. suteiktų valstybės garantijų ataskaitos duomenų patikimumas

1. 2008 m. paskolų, suteiktų su valstybės garantija, ataskaita parengta vadovaujantis teisės aktų, reglamentuojančių jos sudarymą, reikalavimais.

2. Nors teisės aktai, reglamentuojantys Valstybės skolos ataskaitų sudarymą nenumato, tačiau siekiant užtikrinti tinkamą duomenų atskleidimą ir atsižvelgiant į užsienio praktiką tikslinga:

- garantijų institucijų skolinių įsipareigojimų, kuriems yra suteikta valstybės garantija, sumą įtraukti į Ataskaitos formą.
- atskleisti skolininkų pasiskirstymą pagal rizikos grupes ir valstybės galimus mokėjimus pagal suteiktas garantijas. Pagal 2008 m. skolininkų būklę yra rizika, kad 56 mln. Lt teks padengti valstybei.

Duomenų apie valstybės garantijų institucijoms suteiktų garantijų atskleidimas

Kaip ir praėjusiais metais į Ataskaitą neįtraukti garantijų institucijų UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ ir UAB „Žemės ūkio paskolų garantijų fondas“ prisiimti įsipareigojimai, kuriems suteikta valstybės garantija, tačiau minėti duomenys atskleisti 2008 m. valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos aiškinamajame rašte. Valstybės garantijų institucijoms suteiktų garantijų suma kasmet auga ir sudaro reikšmingą valstybės suteiktų garantijų dalį (2008 m. apie 51 proc.). Atsižvelgiant į dabartinę ekonominę situaciją, tikėtina, kad tokių suteiktų valstybės garantijų skaičius gerokai augs, todėl duomenys apie per metus garantijų institucijų suteiktas garantijas turėtų būti nurodyti Suteiktų valstybės garantijų ataskaitoje, kad būtų matoma tikra valstybės visų suteiktų garantijų būklė.

Galimi paskolų, suteiktų su valstybės garantija, grąžinimai valstybės lėšomis

Yra rizika, kad pagal paskolų, suteiktų ūkio subjektams su valstybės garantija, sutartis dalį paskolų su valstybės garantija teks grąžinti valstybei. Tai paskolos, priskirtos 3, 4 ir 5 paskolų rizikos grupėms – tikimybė, kad jos bus grąžintos sudaro atitinkamai 80, 60 ir 0 procentų, taigi tikėtina, kad skolininkai grąžins 570 mln. Lt paskolų su valstybės garantija, o 56 mln. Lt teks dengti valstybės lėšomis.

Manome, kad Finansų ministerija pirmiau pateiktą informaciją apie galimus mokėjimus už valstybės garantuojamas paskolas turėtų atskleisti aiškinamajame rašte.

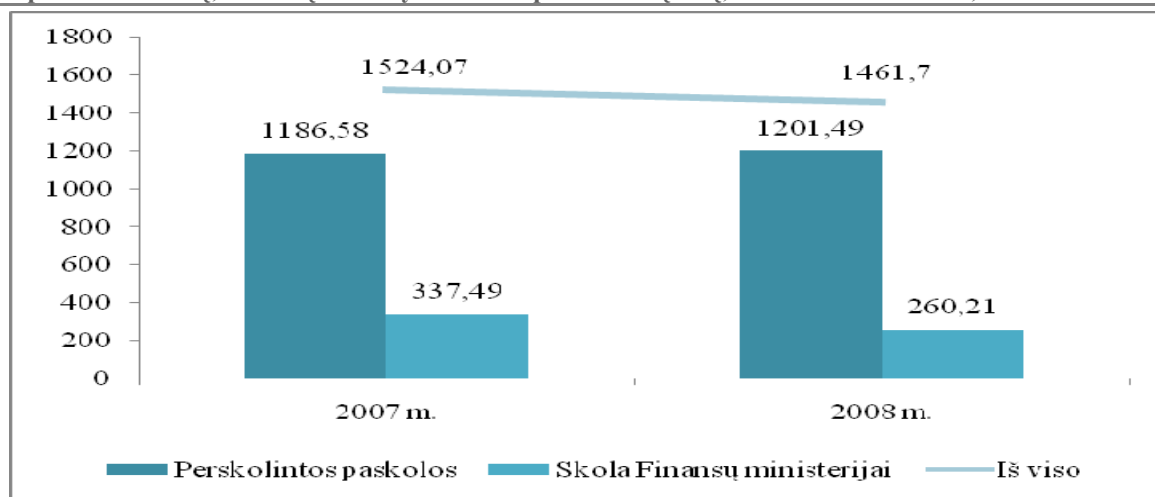
IV DALIS. PASKOLOS, SUTEIKTOS IŠ VALSTYBĖS VARDU PASISKOLINTŲ LĖŠŲ

1. Skoliniai įsipareigojimai valstybei – dydis, sandara, tendencijos

Nuo 2004 m. naujos paskolos iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų nesuteikiamos, tik vykdomi įsipareigojimai pagal anksčiau pasirašytas sutartis. 2008 m. gruodžio 31 d. skoliniai įsipareigojimai valstybei (paskolos, suteiktos iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų – 1 201,5 mln. Lt ir valstybės įvykdyti įsipareigojimai pagal garantijas – 260,2 mln. Lt) sudarė 1 461,7 mln. Lt ir, palyginti su 2007 m., sumažėjo 62,2 mln. Lt, arba 4,1 proc.

2008 m. sausio 1 d. negražintas paskolų ar skolų likutis sudarė 1 523,9 mln. Lt. 2008 m. pabaigoje ūkio subjektams suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų negražintas likutis buvo 1 201,5 mln. Lt, o ūkio subjektų skolų valstybei pagal įvykdytas valstybės garantijas negražintas likutis – 260,2 mln. Lt. Visa ūkio subjektų skola valstybei 2008 m. pabaigoje buvo 1 461,7 mln. Lt – 62,2 mln. Lt mažiau negu metų pradžioje²⁴ (5 pav.).

5 pav. Paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, dinamika 2007–2008, mln. Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė

²⁴ Suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ataskaitoje nurodomas valstybės finansinis turtas, kurį administruoja Finansų ministerija ir Turto bankas, jei skolininkams nustatyta 3-5 rizikos grupė. Ataskaitoje pateikiami duomenys apie ūkio subjektams suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, taip pat valstybės reikalavimo teisę į ūkio subjektus, už kuriuos valstybė (Finansų ministerija kaip Vyriausybės atstovas administruojant valstybės finansinį turtą ir įsipareigojimus) įvykdė garantinius įsipareigojimus pagal paskolas, suteiktas su valstybės garantija. Ataskaitoje pateikiami duomenys paskirstyti pagal paskolas, suteiktas iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų (valdžios sektorius, finansų ir ne finansų įstaigos) ir Finansų ministerijos įvykdyti garantiniai įsipareigojimai (valdžios sektorius, finansų ir ne finansų įstaigos).

Finansų ministerija, kaip Vyriausybės įgaliotas asmuo, pasirašo sutartis su ūkio subjektais, už kuriuos sumokama įvykdžius valstybės garantinius įsipareigojimus. Nuo 2004 m. naujos paskolos iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų nesuteikiamos, tik perskolinama pagal anksčiau pasirašytas sutartis. Per 2008 m.:

- Vadovaujantis Vyriausybės nutarimais²⁵, iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų per 2008 m. buvo suteiktos dvi paskolos akcinei bendrovei Turto bankui, bendra išduotų paskolų suma 52,1 mln. Lt – 21,1 mln. Lt paskola Generalinės prokuratūros ir 31 mln. Lt paskola Valstybės saugumo departamento centrinių administracinių pastatų, įtrauktų į Vyriausybės nutarimu patvirtintą²⁶ atnaujinamojo valstybės nekilnojamojo turto sąrašą, atnaujinimui finansuoti.
- 2008 m. ūkio subjektų skola valstybei dėl įvykdytų įsipareigojimų pagal garantijas padidėjo 8,9 mln. Lt. Pagrindiniai skolininkai, kuriems buvo suteiktos valstybės garantijos ir kurie negali patys įvykdyti savo įsipareigojimų kreditoriams, yra tam tikrų savivaldybių šilumos ir vandens tiekimo bendrovės ir viena valstybės įmonė.

Finansų ministerijos aiškinimas

Su šiais skolininkais, vadovaujantis Valstybės skolos įstatymu ir siekiant išvengti neigiamų socialinių ir ekonominių padarinių, buvo pasirašytos skolos grąžinimo sutartys, pagal kurias skolos grąžinimas Finansų ministerijai yra atidėtas. Pažymėtina, kad minėtų skolininkų skolos nebuvo perkeliamos į tiesioginę valstybės skolą, nes skolininkai palaipsniui atsiskaito su Finansų ministerija pagal sudarytą naują grafiką.

- Per 2008 m. ūkio subjektai Finansų ministerijai iš viso grąžino 53,6 mln. Lt paskolų.

²⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-11-24 nutarimas Nr. 1193 ir 2008-12-03 nutarimas Nr. 1254 „Dėl paskolos akcinei bendrovei Turto bankui suteikimo“.

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-10-10 nutarimas Nr. 1082 „Dėl atnaujinamojo valstybės nekilnojamojo turto sąrašo patvirtinimo“.

2. 2008 m. suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ataskaitos duomenų patikimumas

1. 2008 m. suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ataskaita parengta vadovaujantis teisės aktų, reglamentuojančių jos sudarymą, reikalavimais.

2. Siekiant užtikrinti tinkamą duomenų atskleidimą, tikslinga atskleisti skolininkų pasiskirstymą pagal rizikos grupes ir galimą paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, negažinimą, nors Valstybės skolos ataskaitų sudarymą reglamentuojantys teisės aktai to nenumato. Pagal 2008 m. skolininkų būklę yra rizika, kad 485,3 mln. Lt teks padengti valstybei.

Paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, negažinimo rizika

Yra rizika, kad pagal paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, sutartis dalies paskolų skolininkai gražinti negalės. Tai paskolos, priskirtos 3, 4 ir 5 paskolų rizikos grupėms – tikimybė, kad jos bus gražintos, sudaro atitinkamai 80, 60 ir 0 procentų, taigi tikėtina, kad ūkio subjektai gražins 976,4 mln. Lt paskolų ir skolų, o 485,3 mln. Lt gražinti negalės.

Manome, kad Finansų ministerija pirmiau pateiktą informaciją apie galimą paskolų ir skolų negažinimą turėtų atskleisti aiškinamajame rašte.

V DALIS. PADIDĖJUSIOS RIZIKOS SKOLINIAI IŠIPAREIGOJIMAI VALSTYBEI

1. 2008 m. gruodžio 31 d. akcinės bendrovės Turto banko administruojamų Finansų ministerijos perduotų skolų likutis sudarė 704 mln. Lt, per 2008 m. minėtų paskolų likutis sumažėjo 134 mln. Lt. Faktiškai išieškota 44,2 mln. Lt.

2. Skolininkų, kurių skolos priskirtos didžiausioms rizikos grupėms (4–5), dalis tarp visų skolininkų sudaro per 96 proc., o jų skola valstybei 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 674 mln. Lt. Daugiau kaip pusė akcinės bendrovės Turto banko administruojamų skolininkų yra bankrutuojantys arba likviduojami nekeliant bankroto bylos.

3. Iš viso 2008 m. beviltiškomis pripažinta ir nurašyta 142,4 mln. Lt skolų ūkio subjektų, kurie buvo skolingi valstybei, o per visą nurašymo laikotarpį, t.y. nuo 2002 m., beviltiškomis pripažinta 562 mln. Lt skolų.

Skolų valstybei paskirstymas pagal rizikos grupes

Finansų ministerija, vadovaudamasi Vyriausybės nutarimu²⁷, pagal pavedimo sutartį²⁸ nuo 2000 m. rugpjūčio mėn. akcinei bendrovei Turto bankui perduoda administruoti padidėjusios, didelės ir didžiausios rizikos grupių paskolas, su šiomis paskolomis susijusias palūkanas, delspinigius ir kitas sutartyse numatytas įmokas, išduotas ūkio subjektams iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, bei valstybės garantijas už ūkio subjektų prisiimtus išipareigojimus (toliau – Skolos).

2008 m. gruodžio 31 d. Turto banko administruojamų Finansų ministerijos perduotų paskolų likutis sudarė 704 mln. Lt. Skolininkų, kurių skolos priskirtos didžiausioms rizikos grupėms (4–5), dalis tarp visų skolininkų sudaro per 96 proc., o jų skola valstybei 2008 m. gruodžio 31 d. sudarė 674 mln. Lt. Daugiau kaip pusė Turto banko administruojamų skolininkų yra bankrutuojantys arba likviduojami nekeliant bankroto bylos (10 lentelė).

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-07-12 nutarimas Nr. 811 „Dėl paskolų ir valstybės garantijų, Finansų ministerijos perduodamų administruoti akcinei bendrovei Turto bankui“.

²⁸ Pavedimo sutartis, 2000-08-18 Nr. 52-19/00-08-1550, 2008-02-11 nauja redakcija.

10 lentelė. Akcinės bendrovės Turto banko administruojamų skolų pasiskirstymas pagal rizikos grupes ir skolininkų juridinį statusą 2008 m., tūkst. Lt

Skolininkas		Rizikos grupė				Išskolinimas iš viso
		Galimos (2)	Padidėjusios (3)	Didelės (4)	Didžiausios (5)	
Įmonės veiklos statusas	Vnt.					
Veikiantis	60	26 005,4	3 545,8	103 470,6	101 652,2	234 674,0
Likviduojamas pagal Įmonių bankroto įstatymą	12				212 796,4	212 796,4
Likviduojamas pagal Žemės ūkio bendrovių įstatymą	28				3 191,8	3 191,8
Išregistruota	7				252 572,3	252 572,3
Revizuojama, beviltiška, kt.	11				257,2	257,2
Iš viso	118	26 005,4	3 545,8	103 470,6	570 469,9	703 491,8

Šaltinis – akcinė bendrovė Turto bankas

Skolų valstybei išieškojimas

2008 m. AB Turto bankas planavo išieškoti 45 mln. Lt, faktiškai išieškojo 44,2 mln. Lt. Finansų ministerija per 2008 m. perdavė vieno naujo skolininko skolą pagal įvykdytą garantinį įsipareigojimą, taip pat padidėjo jau esamų skolininkų skolos Finansų ministerijai sumokėjus papildomas sumas vykdant valstybės prisiimtas garantijas – iš viso 44,7 mln. Lt (11 lentelė).

11 lentelė. 2008 m. perduoti skoliniai įsipareigojimai, tūkst. Lt

Skolininkai	Suma
UAB „Širvintų vandenys“	110,2
UAB „Anykščių vandenys“	187,2
UAB „Vilkaviškio vandenys“	90,6
UAB „Ignalinos šilumos tinklai“	980,3
AB Giraitės ginkluotės gamykla	43 338,9
Iš viso	44 707,2

Šaltinis – Finansų ministerija, Turto bankas

Beviltiškos ir revizuojamos skolos valstybei

Dalis administruojamų skolų Valstybės skolos įstatymo nustatyta tvarka ir Vyriausybės nutarimais priimtais sprendimais pripažįstamos beviltiškomis. Tokios skolos iš karto nurašomos arba revizuojamos – peržiūrimos jų išieškojimo galimybės, analizuojama skolininkų finansinė būklė, atliekama turto paieška. Nustačius skolos (ar jos dalies) išieškojimo galimybes, skola išieškoma įstatymų nustatyta tvarka. Šiuo metu Turto banke apskaitomų revizuojamų skolų kategorijai priskirtų skolų dalis sudaro apie 1 proc. administruojamų paskolų portfelio. Nesant objektyvių galimybių jų išieškoti, šios skolos nurašomos per trejus metus.

2008 m. priimti du Vyriausybės sprendimai²⁹ pripažinti beviltiškomis 138,5 mln. Lt skolos (su palūkanomis ir delspinigiais), iš jų: nurašyti – 137,8 mln. Lt, revizuoti – 0,7 mln. Lt.

Iš viso 2008 m. beviltiškomis pripažinta ir nurašyta 142,4 mln. Lt skolų (su palūkanomis ir delspinigiais) ūkio subjektų, kurie buvo skolingi valstybei, o per visą nurašymo laikotarpį (nuo 2002 m.) beviltiškomis pripažinta 562 mln. Lt skolų.

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-02-13 nutarimas Nr. 123 „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“ ir 2008-11-12 nutarimas Nr. 1147.

VI DALIS. SEIMO IR VALSTYBĖS KONTROLĖS SIŪLYMŲ ĮGYVENDINIMAS

Dalis Valstybės kontrolės siūlymų, pateiktų 2008 m. Išvadoje dėl valstybės skolos ataskaitos, yra įgyvendinta arba įgyvendinama. Dalis, mūsų nuomone, svarbių siūlymų dar nėra įgyvendinta, todėl Valstybės kontrolė ir toliau stebės anksčiau pateiktų siūlymų įgyvendinimo eigą (12 lentelė).

12 lentelė. Siūlymų įgyvendinimas

Siūlymas	Įvykdymas
Vyriausybei	
<p>Patvirtinti ilgalaikę skolos valdymo strategiją, nustatančią:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ optimalų valstybės skolos lygį, kuris nesukeltų rizikos fiskaliniam tvarumui; ▪ skolinimosi tikslus, subalansavus valstybės biudžetą – valstybės prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti ir valstybės investicijoms finansuoti. 	<p>Finansų ministerijos nuomonė:</p> <p>Nėra poreikio tvirtinti ilgalaikę strategiją išskirtinai skolos valdymui. Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, patvirtintos Seimo nutarimu³⁰, „Finansų politikos“ dalyje yra išskirta pastraipa dėl valstybės skolos valdymo. Išsami skolos valdymo strategija tvirtinama vidutinės trukmės laikotarpiui.</p> <p>Lietuva turi laikytis ES nustatyto maksimalus skolos lygio – Maastrichto kriterijaus (60 proc. BVP). Lietuvos skolos lygis jau daugelį metų mažėja ir yra vienas mažiausių ES ir atitinka Maastrichto kriterijų.</p> <p>Valstybės skolos lygis priklauso nuo vykdomos fiskalinės politikos, taigi optimalus jos lygis yra išvestinis rodiklis. Įgyvendindami tvirtą fiskalinę politiką atitinkamai suformuosime ir valstybės skolos lygį. Dėl šių priežasčių manome, kad nėra tikslinga nustatyti optimalų skolos lygį.</p> <p>Vyriausybės vidutinės trukmės skolos ir skolinimosi valdymo strategijoje yra numatyta priemonė, numatant pakeisti atitinkamus teisės aktus, kad perteklinės valstybės biudžeto pajamos, gautos pasiekus valstybės biudžeto perteklių, pasibaigus kalendoriniams metams, Vyriausybės sprendimu būtų skiriamos valstybės skolai mažinti ir kaupiamos Rezerviniame (stabilizavimo) fonde didelės apimties ateities skoloms gražinti. Priemonės vykdymo terminas – 2010-2011 m.</p> <p>Valstybės kontrolės komentaras:</p> <p>Žr. II dalyje.</p> <p>Siūlymas iš dalies įgyvendintas</p>
<p>Kasmet kartu Valstybės skolos ataskaitomis teikti metinę skolos valstybės vardu valdymo ataskaitą, apimančią reikšmingus valstybės skolos valdymo politikos pasikeitimus, situaciją finansų rinkose, skolinimosi kaštų tendencijas, informaciją apie skolinimosi valstybės vardu priemones, skolintų lėšų judėjimą ir panaudojimą per metus.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė:</p> <p>Valstybės skolos ataskaitos aiškinamajame rašte pateikta išsami informacija apie ataskaitinio laikotarpio valstybės vardu pasiskolintų lėšų srautus bei likučius. Taip pat pateikta informacija apie Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje keičiamus rizikos limitus, jų dydžius ir faktines reikšmes, tai pat skolinimosi kaštų tendencijas, vidutinės palūkanų normas ir jų pokyčius.</p> <p>Valstybės kontrolės komentaras:</p> <p>Žr. II dalyje.</p> <p>Siūlymas iš dalies įgyvendintas</p>

³⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2002-11-12 nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“.

<p>Kaupti ir atskleisti informaciją apie valstybės būsimus ilgalaikius išpareigojimus, kurie neįtraukti į tiesioginę valstybės skolą.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė: 18-as Viešojo sektoriaus apskaitos ir atskaitomybės standartas, kuris numato neapibrėžtų išpareigojimų vertinimą, taikomas sudarant 2009 m. sausio 1 d. prasidedančių metų ir vėlesnių laikotarpių metinių finansinių ataskaitų rinkinį. Valstybės kontrolės komentaras: Žr. I dalyje. Siūlymas neįgyvendintas</p>
<p>Inicijuoti Valstybės skolos ir Vietos savivaldos įstatymų papildymą nuostata, kad savivaldybės skolinių išpareigojimų ir suteiktų garantijų bei paskolų ataskaita būtų teikiama Finansų ministerijai kartu su savivaldybės kontrolieriaus išvada dėl jos.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė: Pažymėtina, kad savivaldybės, dar prieš imdamos paskolas, turi gauti savivaldybės kontrolieriaus išvadą. Tai reglamentuoja Biudžeto sandaros³¹, Vietos savivaldos³² įstatymai ir Vyriausybės nutarimas³³ „Dėl savivaldybių skolinimosi taisyklių patvirtinimo“. Valstybės kontrolės komentaras: Minėti teisės aktai reglamentuoja savivaldybių skolinimosi taisykles ir kontrolę, o ne savivaldybių skolinių išpareigojimų apskaitos ir atskleidimo auditą. Rengiant 2008 m. Valstybės skolos ataskaitą buvo naudojami neaudituoti duomenys, t.y. savivaldybės teikė Finansų ministerijai savivaldybių skolinių išpareigojimų ir suteiktų garantijų bei paskolų ataskaitas be savivaldybių kontrolierių išvadų. Siūlymas neįgyvendintas</p>
Finansų ministerijai	
<p>Valstybės skolos ataskaitoje tinkamai atskleisti vietos valdžios skolinius išpareigojimus.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė: Vietos valdžios sektoriaus skola yra statistinis rodiklis ir, Finansų ministerijos manymu, atitinka jam keliamus reikalavimus. Informacijos apie vietos valdžios skolinius išpareigojimus bankams duomenų šaltinis yra Lietuvos bankas, kuris remiasi komercinių bankų ataskaitomis. Duomenys apie savivaldybių užsienio paskolas ir lizingą gaunami iš formos „3-sav“. Valstybės kontrolės komentaras: Savivaldybių administracijos Finansų ministerijai pateikė neaudituos duomenis apie 2008 m. (kaip ir ankstesnių metų) savivaldybių skolinius išpareigojimus. Savivaldybių kontrolierių tarnybų išvados dėl savivaldybių skolinių išpareigojimų rengiamos vėliau (gegužės-birželio mėn.), nei Finansų ministerija sudaro Valstybės skolos ataskaitas. Savivaldybių skolinių išpareigojimų auditą savivaldybių kontrolierių tarnybos atlieka skirtingai, yra rizika, kad dalies vietos valdžios skolinių išpareigojimų auditas nėra atliktas. Duomenys iš Lietuvos banko, kurie naudojami Valstybės skolos ataskaitai, taip pat yra neaudituoti. Siūlymas neįgyvendintas</p>
<p>Valstybės skolos ataskaitoje tinkamai atskleisti sukauptas iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos mokėtinas palūkanas už paskolas ir vertybinius popierius.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė: Nemanom, kad šiuo metu būtų prasminga į šią ataskaitą įtraukti sukauptas palūkanas, kol valstybės išdo apskaita yra tvarkoma pinigų principu. Kai bus pereita prie apskaitos tvarkymo kaupimo principu, remiantis viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartais (nuo 2010 m.), tada ir planuojam sukauptas palūkanas įtraukti į šią ataskaitą. Valstybės kontrolės komentaras: Teisės aktai nenustato pareigos tokią informaciją atskleisti, tačiau, mūsų nuomone, siekiant užtikrinti valstybės skolos skaidrumą ir geresnį duomenų atskleidimą ir, atsižvelgiant į užsienio praktiką, manome, kad skelbiant valstybės skolą ataskaitinio laikotarpio pabaigai turėtų būti atskleistos ir sukauptos iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos jau prisiimti valstybės išpareigojimai. Finansų ministerija apskaito iki ataskaitinio laikotarpio sukauptas mokėtinas palūkanas už paskolas, šie duomenys kasmet yra atskleidžiami metinėje</p>

³¹ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, 1990-07-30 Nr. I-430, 10 str.

³² Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994-07-07 Nr. I-533, 17 str.

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-03-26 nutarimas Nr. 345 „Dėl savivaldybių skolinimosi taisyklių patvirtinimo“.

	<p>Valstybei nuosavybės teise priklausančio turto ataskaitoje bei kitose ataskaitose tarptautinėms institucijoms.</p> <p>Siūlymas neįgyvendintas</p>
<p>Suteiktų valstybės garantijų ataskaitoje atskleisti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ sukauptas iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos mokėtinas palūkanas už paskolas, kurioms yra suteikta valstybės garantija; ▪ duomenis apie garantijų institucijų išsipareigojimus kredito įstaigoms pagal suteiktas valstybės garantijas. 	<p>Finansų ministerijos nuomonė:</p> <p>Planuojam sukauptas palūkanas įtraukti į Ataskaitą kai bus pereita prie apskaitos tvarkymo kaupimo principu, remiantis viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartais. Šiuo metu sukauptų palūkanų suma yra atskleidžiama šios ataskaitos aiškinamajame rašte.</p> <p>Ataskaitos aiškinamajame rašte pateiki garantijų institucijų išsipareigojimai bankams pagal atskiras garantijų institucijas.</p> <p>Valstybės kontrolės komentaras:</p> <p>Žr. III dalyje.</p> <p>Siūlymas iš dalies įgyvendintas</p>
<p>Suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ataskaitoje atskleisti sukauptas iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos gautinas palūkanas už suteiktas paskolas.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė:</p> <p>Planuojam sukauptas palūkanas įtraukti į Ataskaitą kai bus pereita prie apskaitos tvarkymo kaupimo principu, remiantis viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartais. Šiuo metu sukauptų palūkanų suma yra atskleidžiama šios ataskaitos aiškinamajame rašte.</p> <p>Siūlymas iš dalies įgyvendintas</p>
<p>Neteikti paskolų iš valstybės biudžeto lėšų toms savivaldybėms, kurios negražino ankstesnių paskolų, ir užtikrinti paskolų sutartyse nustatytų sankcijų taikymą.</p>	<p>Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijoje numatyta griežtinti trumpalaikių paskolų, teikiamų savivaldybėms iš valstybės biudžeto apyvartinių lėšų, valdymą – paskolų suteikimo bei gražinimo kontrolę, taip pat užtikrinti, kad laiku negražintos paskolos (arba jų dalys) būtų įskaitytos kaip savivaldybių gautos biudžeto pajamos.</p> <p>2008 m. pradžioje negražintų trumpalaikių paskolų, suteiktų savivaldybėms iš valstybės biudžeto, likutis buvo 61 mln. Lt. Per 2008 m. 51,1 mln. Lt šių laiku negražintų paskolų buvo įskaitytos kaip savivaldybių gautos biudžeto pajamos. Per 2008 m. buvo suteikta 56,8 mln. Lt paskolų (pastaba – savivaldybės negavo 133,9 mln. Lt planuotų pajamų), iš jų 29,9 mln. Lt buvo gražintos arba įskaitytos. Negražintų paskolų likutis 2008 m. pabaigoje buvo 35,8 mln. Lt. Šios paskolos buvo įskaitytos kaip savivaldybių biudžetų gautos pajamos.</p> <p>Siūlymas įgyvendinamas</p>
<p>Priimant sprendimus dėl skolinimosi priemonių pasirinkimo, esant finansų rinkos bei kredito reitingų pasikeitimams, rengti finansų rinkos apžvalgą.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė:</p> <p>Priimant sprendimus dėl skolinimosi priemonių, Valstybės izdo departamente nuolat rengiamos vidinės finansinių rodiklių ataskaitos (kiekvieną savaitę), apimančios Lietuvos ir užsienio šalių obligacijų pelningumus ir jų pokyčius, rinkos palūkanų normas, jų pokyčius ir prognozes, apsidraudimo nuo kredito rizikos rodiklių reikšmes ir tendencijas, akcijų indeksų ir kitų rodiklių tendencijas ir teikiamos departamento vadovybei. Sprendimai dėl skolinimosi priemonių priimami atitinkamos Finansų ministerijoje suformuotos komisijos protokolinais sprendimais.</p> <p>Siūlymas įgyvendinamas</p>
<p>Patvirtinti paskolų refinansavimo tvarką, nustatančią paskolų būklės stebėsenos mechanizmą ir paskolų refinansavimo kriterijus.</p>	<p>Finansų ministerijos nuomonė:</p> <p>Ši tvarka bus tvirtinama ateityje. 2008 m. rugsėjo mėn. prasidėjusi pasaulinė finansų krizė darė įtaką ir Lietuvos Vyriausybės skolinimosi galimybes ir skolinimosi kaštus. Sąlyginai didelis 2009 m. valstybės biudžeto deficitai, numatytas ekonomikos skatinimo planas, sudėtinga Sodros situacija įtakoja sąlyginai didelį skolinimosi poreikį, todėl, atsižvelgiant į pirmiau paminėtą ir į sąlyginai aukštą skolinimosi kainą, tikėtina, 2009-2010 m., nebus galimybių refinansuoti ankstesnes paskolas skolinantis pigiau.</p> <p>Siūlymas neįgyvendintas</p>

Šaltinis – Valstybės kontrolė

PRIEDAI

Ataskaitos dėl Lietuvos Respublikos 2008 m. valstybės skolos, suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir suteiktų valstybės garantijų ataskaitų vertinimo rezultatu 1 priedas

13 lentelė. Vyriausybės vidutinės trukmės skolinimosi ir skolos valdymo strategijos priemonių plano įgyvendinimas per 2008 m.

Priemonės	Vykdyimo laikotarpis	Įgyvendinimas
<i>Uždavinys:</i> Siekti priimtinos palūkanų normų kitimo, perfinansavimo ir valiutų kursų pokyčių rizikos vidutinės trukmės laikotarpiu atsižvelgiant į tarptautinę praktiką, numatomą Vyriausybės skolinimosi poreikį artimiausiu laikotarpiu ir faktines rizikos rodiklių reikšmes.		
1. Nustatyti, kad trumpalaikės skolos valstybės vardu pagal likutinę trukmę ir visų skolinių įsipareigojimų santykinis rodiklis negali būti didesnis negu 20 procentų.	Nuolat	2008 m. pabaigoje šis rodiklis buvo 11,1 proc. (per metus sumažėjo 0,6 proc. punkto).
2. Nustatyti, kad vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė negali būti trumpesnė negu 4 metų.	Nuolat	2008 m. pabaigoje šis rodiklis buvo 5,2 metų (per metus trukmė sumažėjo 0,3 metų).
3. Naudoti stochastinį imitavimo modelį, kurio pagrindu pagal matematinius metodus apskaičiuojamos skolos valdymo vidutinės sąnaudos ir galimas nuokrypis nuo jų esant tam tikrai tikimybei skirtingų skolinimosi strategijų atvejais. Taip pat turi būti įvertinami įvairūs galimi veiksniai, kurie paveiktų Vyriausybės skolinimosi sąnaudas (galimi reitingų pokyčiai ir pan.).	Nuolat	Stochastinis modelis yra naudojamas atliekant skaičiavimus, susijusius su skolinimosi, taip pat įvertinami veiksniai, kurie gali paveikti skolinimosi sąnaudas.
4. Nustatyti, kad valstybės biudžeto išlaidų palūkanoms ir mokesčių pajamų santykinis rodiklis negali viršyti 10 procentų.	Nuolat	2008 m. pabaigoje šis rodiklis buvo 4 proc. (per metus sumažėjo 0,5 proc. punkto). Palūkanų už valstybės skolą įtaka valstybės biudžetui išlieka nedidelė.
5. Nustatyti, kad finansinė Macaulay trukmė turi būti nuo 3 iki 5,5 metų.	Nuolat	2008 m. pabaigoje šis rodiklis buvo 4,3 metų (per metus trukmė sumažėjo 0,5 metų). Šiam pokyčiui įtakos turėjo ir pablogėjusi ekonominė situacija Lietuvoje, dėl kurios išaugo Vyriausybės vertybinių popierių pelningumas.
6. Nustatyti, kad skolos pagal kintamą palūkanų normą ir visų skolinių įsipareigojimų valstybės vardu santykis negali būti didesnis kaip 10 procentų.	Nuolat	2008 m. pabaigoje šis rodiklis buvo 3,6 proc. (per metus padidėjo 2,8 proc. punkto). Esant sudėtingai situacijai finansų rinkoje buvo pasiskolinta dalis lėšų už kintamą palūkanų normą, todėl valstybės skola už kintamą palūkanų normą padidėjo.
7. Užtikrinti, kad Vyriausybės skolinimosi poreikis bus finansuojamas litais ir eurai arba kita valiuta, kuri būtų keičiama į litus ar eurus taikant išvestines finansines priemones.	Nuolat	2008 m. Vyriausybė skolinosi tik litais ir eurai. Centrinės valdžios skola 2008 m. pabaigoje buvo 100 proc. denominuota litais ir eurai.
<i>Uždavinys:</i> Siekti VVP likvidumo.		
Užtikrinti, kad Vyriausybės skolinimosi poreikis didžiąja dalimi bus	Nuolat	2008 m. 65 proc. pasiskolintų lėšų sudarė skolinimasis išleidžiant VVP vidaus ir užsienio

finansuojamas išleidžiant VVP vidaus ir užsienio rinkose. Skolinantis užsienio rinkose, koncentruotis į ilgalaikių euroobligacijų emisijų kūrimą. Skolinantis vidaus rinkoje, pildyti dvi-tris sąlyginai likvidžias obligacijų emisijas, siekiant subalansuoti valstybės piniginių išteklių srautus, leisti valstybės išdo vekselius.		rinkose. Skolinantis užsienio rinkoje buvo leidžiami ilgalaikiai VVP, skolinantis vidaus rinkoje buvo leidžiami trumpesnės trukmės VVP. Nepalanki globali finansinė situacija lėmė tai, kad 2008 m. nebuvo papildyta anksčiau išleista ilgalaikė euroobligacijų emisija.
Uždavinys: Mažinti riziką, susijusią su neapibrėžtais valstybės skoliniais įsipareigojimais.		
Neteikti valstybės garantijų, išskyrus valstybės garantijas, teikiamas suteiktoms valstybės garantuojamoms paskoloms gražinti, ir garantijas, teikiamas už garantijų institucijų prisiimtus įsipareigojimus su sąlyga, kad valstybės garantuota skola nedidės sparčiau nei bendrojo vidaus produkto augimas.	Nuolat	2008 m. pabaigoje valstybės garantuota skola sudarė 1,15 proc. BVP, arba 0,11 proc. punkto mažiau negu 2007 m. pabaigoje, taigi garantuotos skolos našta 2008 m. sumažėjo.
Uždavinys: Efektyviau valdyti valstybės piniginius išteklius.		
1. Užtikrinti, kad, esant poreikiui, būtų tobulinamos informacinių technologijų sistemos, kurios leistų efektyviau panaudoti turimus išteklius, sumažinti finansinę ir veiklos riziką, padidinti skolinių įsipareigojimų valdymo efektyvumą.	Esant poreikiui	2008 m. buvo tobulinamos informacinių technologijų sistemos, buvo rengiamasi VVP aukcionų vykdymo perkėlimui iš Lietuvos banko į Nasdaq OMX Vilniaus vertybinių popierių biržą.
2. Griežtinti trumpalaikių paskolų, teikiamų savivaldybėms iš valstybės biudžeto apyvartinių lėšų, valdymą – paskolų suteikimo bei gražinimo kontrolę, taip pat užtikrinti, kad laiku negražintos paskolos (arba jų dalys) būtų įskaitytos kaip savivaldybių gautos biudžeto pajamos.	Nuolat	2008 m. sausio 1 d. negražintų trumpalaikių paskolų, suteiktų savivaldybėms iš valstybės biudžeto, likutis buvo 61 mln. Lt. Per 2008 m. 51,1 mln. Lt šių laikų negražintų paskolų buvo įskaitytos kaip savivaldybių gautos biudžeto pajamos. Per 2008 m. buvo suteikta tik 56,8 mln. Lt paskolų (nors savivaldybės negavo 133,9 mln. Lt planuotų pajamų), iš jų 29,9 mln. Lt buvo gražintos arba įskaitytos. Negražintų paskolų likutis 2009 m. sausio 1 d. buvo 35,8 mln. Lt. Šios paskolos bus įskaitytos kaip savivaldybių biudžetų gautos pajamos.
Uždavinys: Parengti piniginių išteklių kaupimo priemones didelės apimties skoloms gražinti.		
1. Teisės aktuose numatyti nuostatą, kad perteklinės valstybės biudžeto pajamos, gautos pasiekus valdžios sektoriaus perteklių, skiriamos valstybės skolai mažinti ir taip pat kaupiamos didelės apimties skoloms gražinti.	2008-2009 m.	2008 m. valdžios sektorius buvo deficitinis. Priemonės įgyvendinimas yra dar analizuojamas, o įgyvendinimo terminas nesibaigęs.
2. Esant poreikiui, skolintis pirma laiko siekiant sukaupti pakankamą lėšų kiekį didelės apimties skoloms gražinti.	Nuo 2010 m.	Numatytas priemonės įgyvendinimo terminas dar neprasidėjęs.

Šaltinis – Finansų ministerija

Ataskaitos dėl Lietuvos Respublikos 2008 m. valstybės skolos,
suteiktų paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų
ir suteiktų valstybės garantijų ataskaitų vertinimo rezultatų

2 priedas

14 lentelė. Ilgalaikio skolinimosi atskirų kredito reitingų reikšmės

KREDITO REITINGŲ AGENTŪROS			KREDITO REITINGŲ REIŠMIŲ APIBŪDINIMAS
MOODY'S	STANDARD & POOR'S	FITCH RATINGS	
Aaa	AAA	AAA	Aukščiausias saugumo lygis
Aa1	AA+	AA+	Aukštas saugumo lygis
Aa2	AA	AA	
Aa3	AA-	AA-	
A1	A+	A+	Aukštesnis investicinis reitingas
A2	A	A	
A3	A-	A-	
Baa1	BBB+	BBB+	Žemesnis investicinis reitingas
Baa2	BBB	BBB	
Baa3	BBB-	BBB-	
Ba1	BB+	BB+	Neinvesticinis (spekuliacinis) reitingas
Ba2	BB	BB	
Ba3	BB-	BB-	
B1	B+	B+	Labai spekuliacinis reitingas
B2	B	B	
B3	B-	B-	
Caa1	CCC+	CCC	Bloga būklė
Caa2	CCC	-	
Caa3	CCC-	-	
Ca	CC	CC	Ypač spekuliacinis reitingas
C	C	C	Galimas įsipareigojimų nevykdymas
-	-	DDD	Įsipareigojimų nevykdymas

Šaltinis – Finansų ministerija

15 lentelė. Centrinės ir Rytų Europos šalių kredito reitingai (kredito reitingo suteikimo data:
„Moody's“ – 2009-04-23, „Standard & Poor's“ – 2009-08-11, „Fitch Ratings“ – 2009-04-08)

Eil. Nr.	Šalys	Ilgalaikėms paskoloms užsienio valiuta		
		„Moody's“	„Standard & Poor's“	„Fitch Ratings“
1.	Slovėnija	Aa2	AA	AA
2.	Slovakija	A1	A+	A+
3.	Čekija	A1	A	A+
4.	Estija	A1	A-	BBB+
5.	Lenkija	A2	A-	A-
6.	Lietuva	A3	BBB	BBB
7.	Vengrija	A3	BBB	BBB
8.	Rusija	Baa2	BBB+	BBB+
9.	Latvija	Baa3	BB	BB+
10.	Bulgarija	Baa3	BBB	BBB-
11.	Kazachstanas	Baa2	BBB-	BBB-
12.	Kroatija	Baa3	BBB	BBB-
13.	Rumunija	Baa3	BB+	BB+

Šaltinis – Finansų ministerija